

LARS-KÖNIG KÖNIGSSON
GRUSINVENTERING
på Gotland

Del 7

Område 116 HUMMELBOSHOLM-
137 KARLSÖARNA

Länsstyrelsen i Gotlands län
Visby 1975

116. HUMMELBOSHOLM

Områdets omfattning. - Ammunds-Hummelbosholm-Ripsård-Flusen-Tomtbod-Ronehamn-Änggårde-Gullgårds-Tomte-Ammunds.

Beskrivning. - Den övervägande delen av området intas av strandavlagringar. Vad som inte har markering för sådana anges på den geologiska kartan som endera moränmark eller blottlagda bergytor. Moränerna förekommer framför allt i de delar som ligger närmast Ronehamn och längs kusten innanför Bandlundviken. Området är mycket flackt, och de små höjdskillnader som förekommer kan återföras på strandvallar eller ojämnheter i berggrunden.

Littorinavallen löper från Ammunds mot sydväst och passerar Gullgårde. Den är i stort sett parallell med den nuvarande strandens sträckning. Den är låg och ofta utflackad och har övervägande sandigt material i ytan.

Sydost om Tomte finns en grusförande avlagring som är svår att följa där den markerats inom de nu odlade markerna. Tydligare blir den närmare Littorinavallen.

De stora strandmaterialytor som ligger mellan Littorinavallen och stranden domineras av sandigt-moigt material. Mindre strandvallssträckningar med grusinlagring förekommer också, till exempel norr och väster om Bandlundviken på Hummelbosholms södra del, nordost om Tomtbod och vid Tomtbods sjömärke. Nordost om Tomtbod bildas i nutiden strandvallar ute i vattnet, och lagunartade bildningar kommer att uppstå med tiden.

Bandlundsviken kan karakteriseras av sina enorma mängder block på och längs stränderna. Särskilt märkbart är detta i vikens norra delar. Även ute i vattnet, som är långgrunt, finns massor av block. Ett likartat utseende har stranden nordost om Ronehamn.

På stranden till Bandlundsvikens nordliga del studerades bergartssammansättningen bland blocken. 69 % var av urberg, 28 % sandsten men endast 3 % kalksten.

Vegetation. - Tallskog överväger.

Bebyggelse och vägar. - Den fasta bebyggelsen är gles. En hel del fritidshus förekommer, framför allt norr om Ronehamn, vid Tomtbod samt i anslutning till Hummelbosholm.

På Littorinavallen löper den största vägen inom området, och från den leder mindre vägar ned till stranden. Väg nätet kan inte betecknas som särskilt tätt.

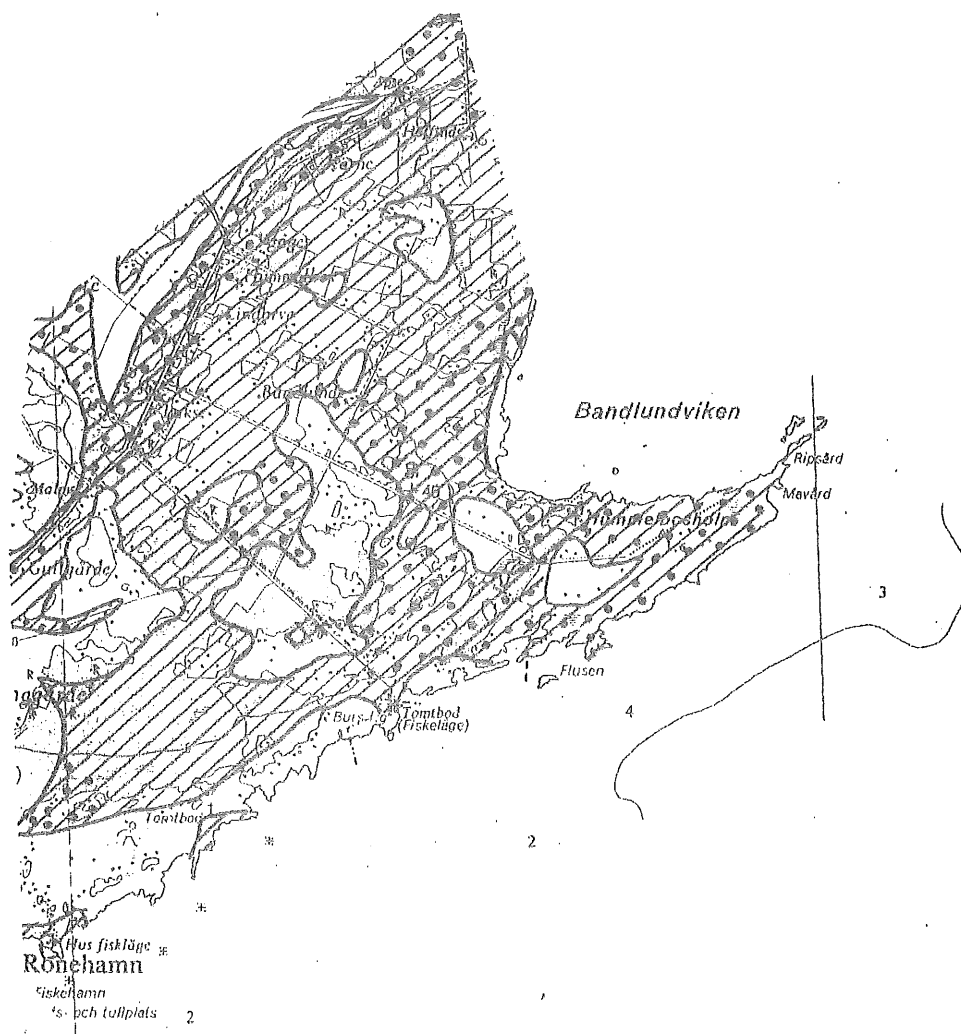
Fornlämningar. - Det övervägande antalet fornlämningar ligger grupperade i ett band omkring 10-meterskurvan. Lägre ned är fornlämningar förhållandevis sällsynta. Stensträngssystem finns öster och nordost om Änggårde samt norr och sydväst om Häffinds. Husgrundsgrupper ligger sydost om Kärne, norr om Bandlunde samt i ett fall ganska nära stranden vid Bandlundsvikens norra del. Mängder av gravar, ofta samlade i gravfält finns i ett band från Bandlunde mot nordost. Just där påverkar naturligtvis fornlämningarna möjligheterna att eventuellt utvinna sand och grus, men i övrigt kan endast punktvis påverkan förekomma.

Grusbrytning. - Vid inventeringstillfället förekom ingen aktiv grusbrytning utöver mindre husbehovstag. Äldre gropar finns framför allt i Littorinavallen.

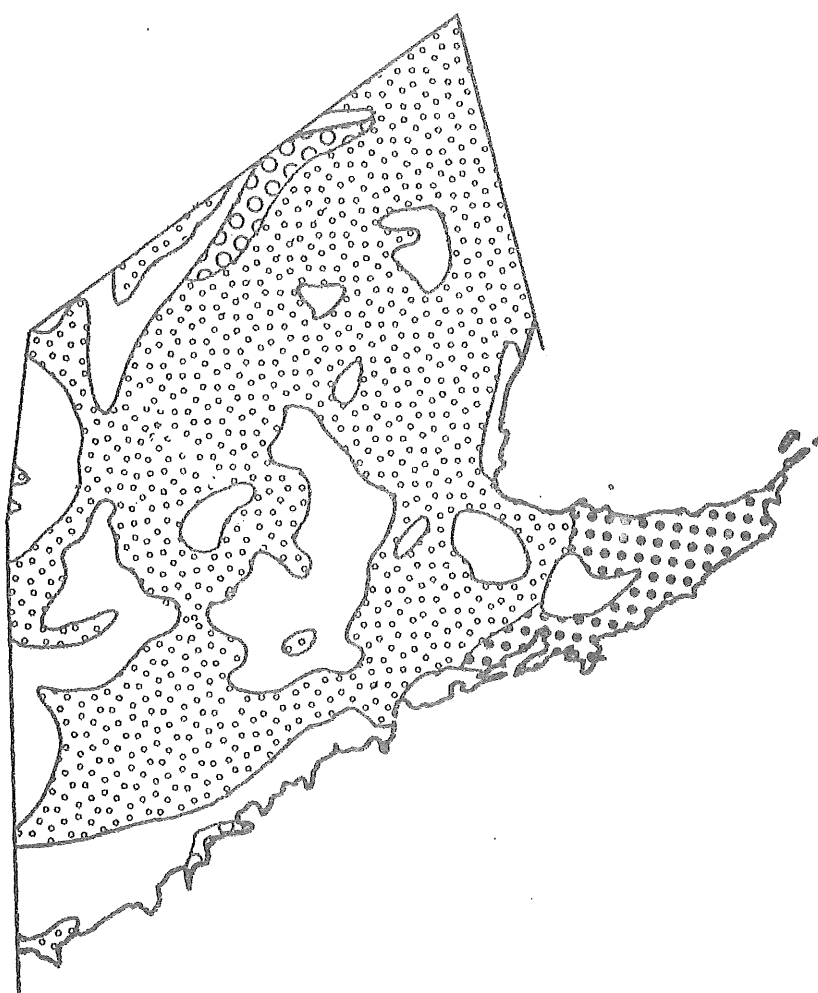
Klassificering. - Hummelbosholm är en mycket vacker bildning och föreslås få klass 1. Där avlagringar finns i strandzonerna bör likaledes klass 1 tillämpas för att skydda de utmärkta exemplen på strandvallsbildning och lagunavskiljning längs en flack och långgrund kalkstens kust. Littorinavallen norr och väster om Kärne har en tämligen vacker utbildning: klass 2. I övrigt förs området till klass 3.

Några större mängder brytvärt material finns troligen inte inom området. De mest lovande delarna hänför sig till Littorinavallen, särskilt i avsnittet vid Kärne. I allmänhet verkar materialet vara mindre åtråvärt (alltför finkornigt). Lokal försörjning kan tillgodoses, men icke mera.

116. Hummelbosholm

116. *Hummelbosholm*

117. PETES

Områdets begränsning. - 2,5 km nordost om Sandskallen-2,5 km sydväst om Silte kyrka-1,5 km öster om Petes-Särvät-Vakten-Laxskär-2,5 km nordost om Sandskallen.

Beskrivning. - Den geologiska kartan visar strandavlagringar i ett stråk alldeles innanför kusten. I övrigt anges området bestå av blottlagt berg, täckt endast av tunna vittringsjordar.

Strandavlagringarna innanför den nuvarande stranden har en utsträckning i stort sett i nord-syd. Åtskilliga vackra strandvallssystem förekommer, och närmare stranden finns strandvallar som inte kommit med på den geologiska kartan. Särskilt vackert är strandvallslandskapet ute på Vakten, där välformade ryggar omväxlar med grunda myrar.

Längs stränderna förekommer en hel del grovt material och ibland betydande blockansamlingar.

Inåt land omväxlar torrare avsnitt med större eller mindre myrmarker till följd av underlagets relativt dåliga genomsläpplighet och den jämna berggrundsytan. Myrfrekvensen är mycket hög inom området.

Rent landskapligt utgör Petes med omgivningar ett mycket vackert odlingsområde med ålderdomliga drag. Mycket litet av exploatering har förekommit; endast några få fritidshus finns och denna typ av byggnad har ännu inte blivit alltför påträngande i den fina miljön. Petesområdet är ett ganska väl avgränsat område med så stora kvaliteter ur det agrara kulturlandskapets synvinkel att en långtgående vård bör föras på tal.

Vegetation. - Tallskog med olika utbildning överväger. Lövträd i större utsträckning finns i dungarna ute på de delvis uppodlade strandavlagringarna söder om Petes. På Vakten dominerar enbuskar.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är sparsam och utgörs av en ursprunglig gotländsk gårdsbebyggelse med mycket måttliga främmande inslag. Även vägnätet är tämligen sparsamt, och vägar som finns når ned till kusten från nordost.

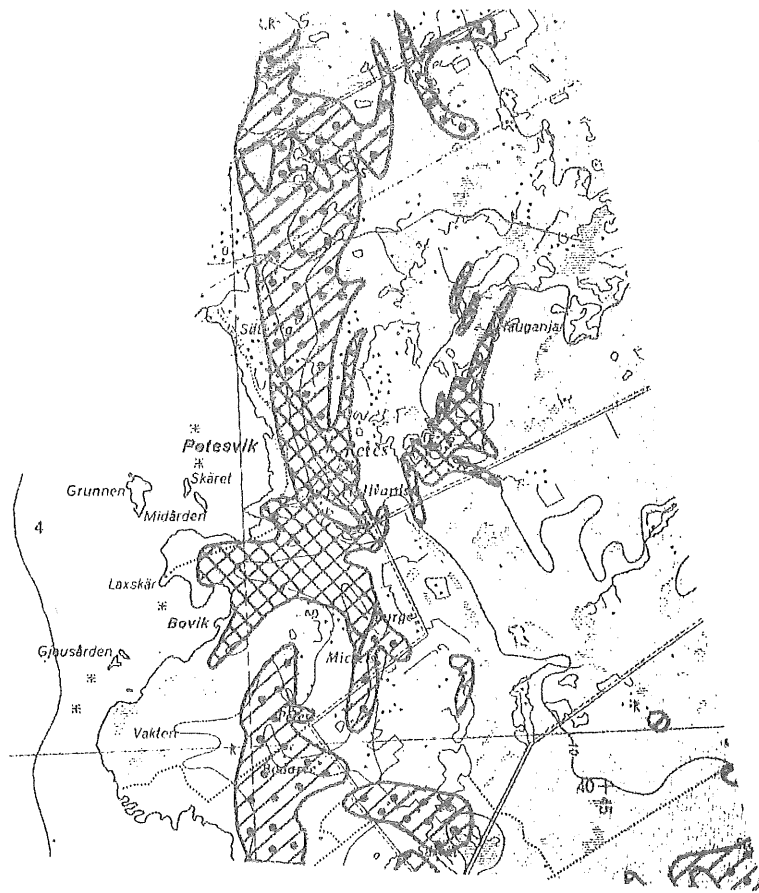
Fornlämningar. - Fornlämningsbeståndet är litet och består av några enstaka gravar samt en stensträngsgrupp sydost om Bodarve. Öster om Bodarve finns ett husgrundskomplex.

Grusbrytning. - Smärre husbehovstäckter finns på Vakten.

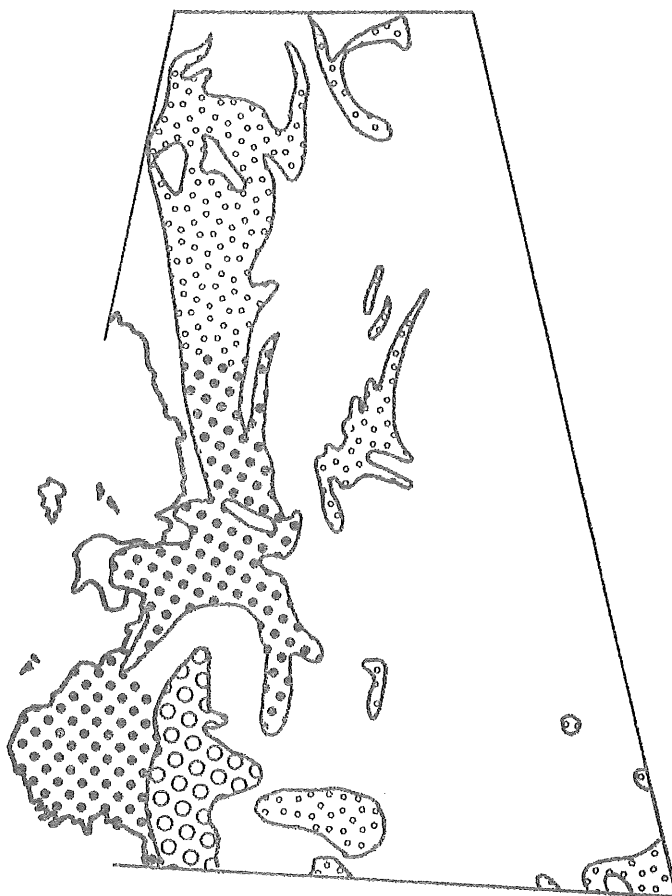
Klassificering. - Det utomordentligt vackra strandvallslandskapet på Vakten föreslås få klass 1. Strandvallarna innanför Vakten måste behandlas mycket varsamt och helst skyddas totalt. Möjligen kan en gles bebyggelse tolereras efter noggrant övervägande: klass 2. Det fina och sammanhållna kulturlandskapet omkring Petes föreslås skyddas och vårdas med långtgående samhälleliga insatser, och grusavlagringarna där ges i konsekvens härmed klass 1. För återstoden av området klass 3.

Området har inget som helst att betyda för vare sig lokal eller regional grusförsörjning.

117. Petes

117. *Petes*

118. HALLBENARVE

Områdets omfattning. - 1,5 km nordväst om Botwards-Medebys-200 m öster om Rangvalds-Storhagen-1,5 km nordväst om Botwards.

Beskrivning. - Området har relativt jämn utformning utan större nivåskillnader. Geologiskt domineras det av den stora strandavlagringen mellan Storhagen och Medebys, vilken mest är finkornig men med grövre partiklar här och var i ytan. Ett mera genomgående grovt avsnitt förefaller ligga vid Hallbenarve åt nordväst. Några skärningar har dock inte påträffats där.

Nordväst om detta område finns dels moränmarker i väster och berg i dagen närmare strandavlagringen. Berg i dagen återkommer även mot sydost.

Vegetation. - Tallskog uppblandad med en hel del lövträd överväger. Bitvis är till exempel inslaget apel (Malus) påtagligt.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är sparsam och i huvudsak en typisk gotländsk gårdsbebyggelse. Vägsystemet är glest.

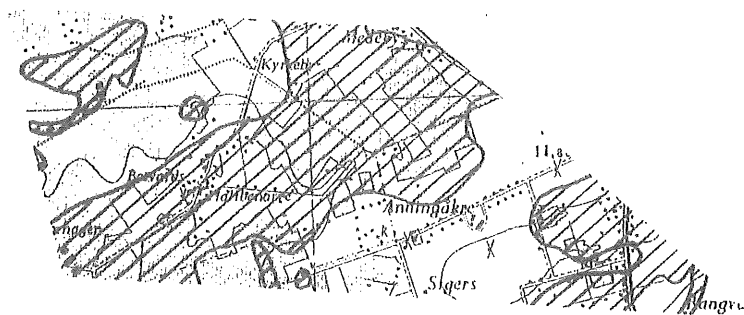
Fornlämningar. - Fornlämningsförrådet är anmärkningsvärt rikligt, och bland annat påträffas tre bebyggelse-rester och åtskilliga gravar inom huvudavlagringen. En annan bebyggelse-rest ligger nordnordväst om Botvalds. En hel del gravar påträffas inom de odlade områdena sydost om Hallbenarve samt söder och sydost om Anningåkre. Fornlämningarna påverkar dock endast i begränsad omfattning de eventuellt brytvärda materialen inom området.

Grusbrytning. - Ingen aktiv grusbrytning förekom inom området vid inventeringstillfället. Just i områdets sydvästra hörn ligger det några gamla men grunda gropar.

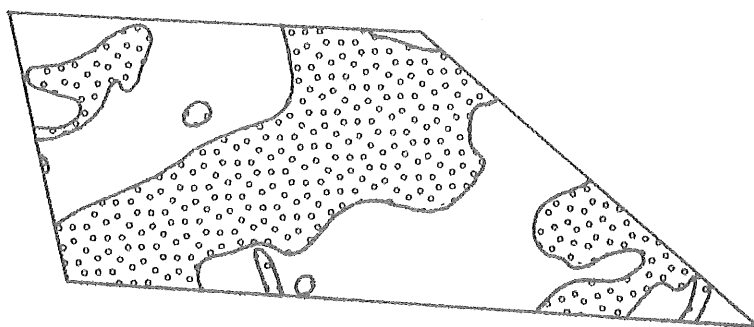
Klassificering. - Den geologiska utformningen har inte motiverat annat än klass 3 för området.

De genomgående finkorniga jordarterna inom området gör att det knappast kan få annat än begränsad betydelse även för den lokala grusförsörjningen.

118. Hallbenarve

118. *Hallbenarve*

119. SNIPPSNYTE

Områdets omfattning. - Medebys-500 m söder om l i Hab-
lingbo-500 m söder om n i Gimbrings-200 m öster om s
i Rangvalds-Medebys.

Beskrivning. - Den dominerande delen av området intas
av en vidsträckt strandavlagring. I nordost och öster
tillstöter nu utdikade myrmarker, bland vilka den tidi-
gare Vasstädemyr och Burgakarmyr ingår.

Området är svagt kupérat, och strandavlagringarnas in-
nehåll är enligt den geologiska kartan övervägande
finkornigt. Från Medebys sträcker sig Littorinavallens
fortsättning mot nordost och fortsätter sedan förbi
Bertels och upphör ungefär 1 km därifrån.

Littorinavallen finns även, fastän svagt, utbildad syd-
ost om Kvinnegårde, och den fortsätter fram till L.
Hajslund, där den har en kraftigare och mera lättfunnen
form. I södra kanten finns där en tydlig avsats ned
mot odlad mark.

Norr om vallen vid skogskanten strax söder om år i
Kvinnegårde var lagerföljden i ett bevattningshål:
Längst upp finns ett parti med övervägande sand och mo
i vars översta del det förekom grus- och stenfraktioner.
Under sand-moskiktet följde ett ännu finkornigare av-
snitt, närmast mjäligt och troligen till och med lerigt.
Detta vilade i sin tur på ett torvskikt som överlagrade
bleke. I det sandiga-moiga avsnittet fanns rikligt med
molluskskal, särskilt av hjärtmussla (Cardium).

I en grop grävd i likartat sandigt-moigt material mel-
lan Snippsnyte och Libbenarve förekom det på vägens
nordöstra sida likaledes rikligt med molluskskal samt
välbevarade växtrester.

I det först beskrivna hålet var jorddjupet till torven ca 1 m, medan den andra förts ned närmare 2 m i underlaget utan att kontakt därför nåtts med morän eller berg.

Vegetation. - Tallskog med lövinblandning. Särskilt uppmärksammas ett stort inslag av apel (Malus).

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är relativt tät avsnittsvis, men har hela tiden den typiska gotländska landsbygdskaraktären med ensamliggande gårdsenheter utan direkt byanordning. Vägnätet är förhållandevis sparsamt.

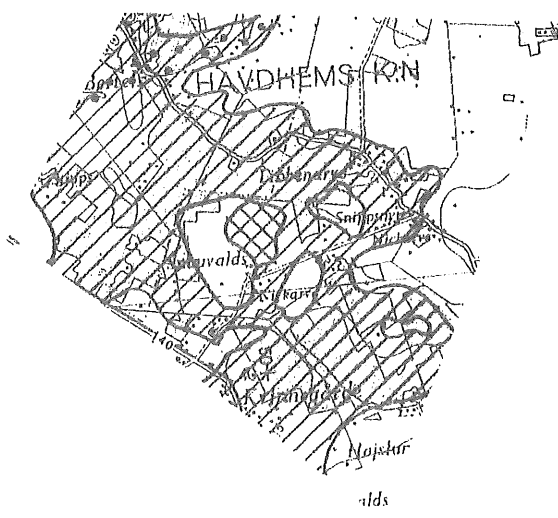
Fornlämningar. - Fornlämningarna är begränsade till den västra delen av området och består av ett par husgrundsgrupper längst i norr och ett par enstaka gravar.

Grusbrytning. - Ingen aktiv grustäkt förekom vid inventeringstillfället.

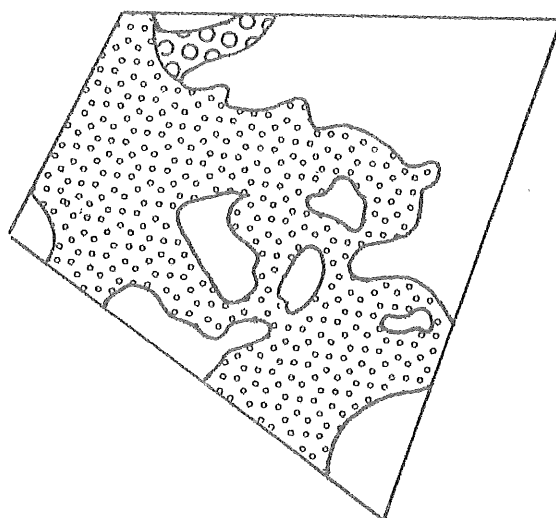
Klassificering. - Littorinavallen förbi Bertels mot nordost klass 2, i övrigt klass 3.

Området torde, främst på grund av avlagringarnas fin-korniga innehåll, ha mycket begränsad betydelse för grusförsörjningen.

119. Snippsnyte

119. Snippsnyte

120. GRUNDÅRDEN

Områdets omfattning. - 1 km nordväst om Alsvik-500 m söder om l i Hallbenarve-1,6 km norr om n i St. Däppan-300 m sydost om n i St. Däppan-300 m sydost om n i Vakten-Grundården-Snabben-Mjauviken-Holmuddarna-1 km nordväst om Alsvik.

Beskrivning.- Om man bortser från de obetecknade områdena längst i norr, som på den geologiska kartan markerats som morän, och de i områdets östra delar som anges som berg i dagen, intas arealen av strandavlagringar.

Den heltäckande markeringen för strandsediment norr om Mjauviken är inte alldeles riktig, och både på karteringsdjup och här och var i ytan förekommer berget utöver vad den geologiska kartan visar.

Från Nisse och norrut mot Storhagen finns grunda strandvallar. På södra sidan av vägen till den nu nedlagda tippet finns gamla, nästan helt övervuxna, täkter med ett mycket urbergsrikt material. Materialdjupet är oklart, men förefaller vara mellan 1 och 2 meter.

Norr om Alsvik fortsätter ett stycke av Petes-landskapet ned på detta område.

Snabben är delvis ganska sandig men med steninblandning åtminstone i ytan. Bergarterna i strandmaterialet har genomgående en fördelning med högst frekvenser för någon typ i urbergsmaterialet.

Öster om Nisseviken dominerar sand och grovmo i ytan, i varje fall i åkrarna och vägkanterna inom fritidsom-

rådet. Inom detta har strandvallar utbildats i "våningar" ovanför varandra. Mäktigheterna ligger vanligen under en meter.

Stranden rakt väster om Drakarve liknar i mycket Mjauvikens avlagringarna, både beträffande morfologi och geologi: tunna svallade jordarter täcker berget, och vägen ut mot Grundården passerar över närmast alvarartade marktyper.

Grundården är en grusanhopning med i bästa fall ett par meters mäktighet där det är som mest.

Vid avtagsvägen mot Alsviks fiskebodas var materialsammansättningen följande: Urbergsmaterial 70 %, kalksten 27 % och sandsten 3 %. På Grundården är förhållandena ganska intressanta. I ytlagren dominerar urbergsmaterialet, medan kalkstensandelen är en helt annan i bottenlagren: Ytlagret gav 74 % urberg, 4 % kalksten och 22 % sandsten i en räkning medan bottenskiktet uppvisade 37 % urberg, 56 % kalksten och 7 % sandsten. Ger man sig längre in mot land (200 m) längs vägen mot Sigsarve är förhållandena 85 % urbergsmaterial, 9 % kalksten och 6 % sandsten, och ännu längre in (700 m från fiskeläget) påträffades 79 % urbergsmaterial, 13 % kalksten samt 8 % sandsten, i de sist nämnda båda lokalerna dock enbart gällande ytskikten.

Vegetation. - Tallskog, på de mäktigare avlagringarna av mera högvuxen beskaffenhet, förekommer allmännast, i strandområdena med betydande inslag av entuskar. Avsnittsvis förekommer vackra beteslandskap, till exempel vid Alsvik och ut mot Grundården.

Bebyggelse och vägar. - Såväl bebyggelse som vägar är ganska sparsamma. Den största ansamlingen byggnader finner man i Nissevikens fritidshusområde.

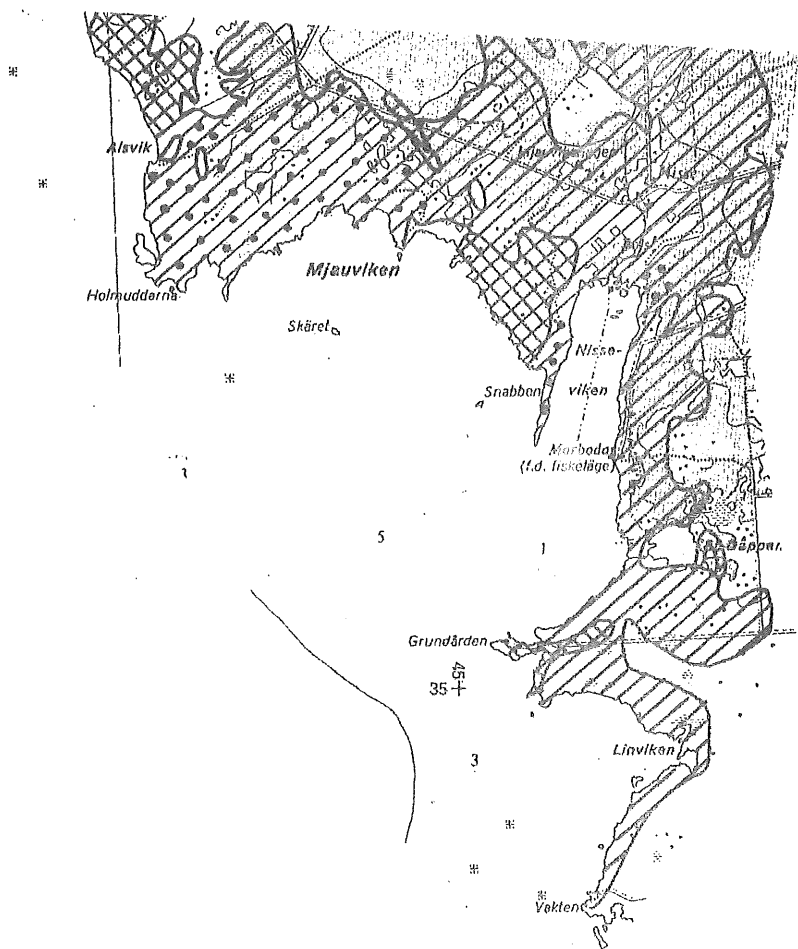
Fornlämningar. - Inte heller fornlämningar finns det något överflöd av inom området och endast några spridda gravar är kända i den nordöstra delen.

Grusbrytning. - Någon aktiv grusbrytning fann man inte inom området vid inventeringen. Äldre täkter, en del av dem för husbehov, finner man litet varstans i strandområdena. Större täkter fanns egentligen bara vid den gamla soptippen intill Nisse.

Klassificering. - Ett stycke av Petesområdets yttre delar når in även i detta område från norr. Det föreslås få klass 2. Nissevikens inre delar ges klass 2 medan klass 1 föreslås för själva Snabben. Grundården med sin vackra betespräglade natur föreslås för klass 2.

Även om materialdjupen genomgående är blygsamma inbjuder de höga halterna urbergsmaterial till täkt, särskilt i de mera uthålliga avlagringarna norr om Mjauviken. Viss täkt borde också kunna tolereras där, om en ordnetlig kontroll av fyndigheternas kvantiteter först genomförs och ordentliga täktplaner konstrueras. Det är därför tänkbart att området kan få en begränsad regional betydelse ur grusförsörjningssynpunkt.

120. Grundården

120. Grundården

121. DRAKARVE

Områdets omfattning. - 500 m söder om l i Hallbenarve-Rangvalds-v i Martarve (det östra)-500 m sydväst om Skåls-100 m söder om v i Olsyenne-300 m söder om dd Näsudden-s i Näsudden-1,2 km öster om Grundården-500 m söder om l i Hallbenarve.

Beskrivning. - Berggrundsmässigt kan man dela in området i ett västligt med märelskiffrar och ett östligt med märelssten. I gränsen mellan dem ligger de mera uthålliga strandavlagringarna, av vilka Littorinavallens dubbla slinga Tomsarve-Darkarve-Fø's samt Tomsarve-Rangsarve-Bols samt därifrån mot nordost är den mäktigaste och viktigaste. En annan slinga av betydelse löper från St. Siglajvs till Jakobs. Strandvallarna ger ovanligt tydligt intryck av att vara beroende av berggrundens underliggande egna former för sitt läge i landskapet och för sin utformning.

Vid Jakobs far man, om man följer vägen mot sydsydväst, längs vallens västra begränsning. På sluttningen ned mot Vakten (södra) ser man flera vallar, en del av dem inte införda på den geologiska kartan. Vid St. Siglajvs når vällen bara en mäktighet om en meter som mest, och en skärning finns i brandbrunnen öster om gårdssamlingen.

Vägen från Siglajvs till Klasården (delvis på område 126) följer delvis en strandvall men passerar också över tunna vittringsjordar inom märelskiffern. Även här finner man emellertid strandvallsstumpar som försumrats på den geologiska kartan.

Det är svårt att säga om alla de som berg i dagen markerade delarna verkligen är sådana. I några fall rör det sig verkligen om moränlera, men i andra har man plöjt och odlat direkt i margskiffern. En noggrann omkartering skulle antagligen resultera i en betydligt mera mosaikartad blandning mellan morännytor och vitt-ringsjordar än vad man kan ana sig till av den officiella kartbilden. Området är emellertid svårkarterat.

Avlagringarna omkring Näs kyrka är inte särskilt väl framträdande i landskapet, och innehåller antagligen inte heller några betydande materialkvantiteter. Då är Littorinavallens båda slingor mera intressanta. Som mest har jag påträffat 180 cm mäktighet (det västligaste grustaget inom Sigsarve-Rangsarve-triangeln), men det finns mera under täktbotten där. Inga tecken till grundvattenuppslag kunde heller ses. Avlagringen är skalförande och innehåller både Cardium och Littorina. En lustig materialsammansättning finns i täkten vid M i Martarve, där ett tydligen mycket lokalt material med en ren eller nästan ren fraktion fossil finns (fossil ur berget). Dessutom finns skal av Mytilus, Cardium och Turitella.

Avlagringen vid Kälder är grund och var vid broileranläggningen mindre än en meter mäktig.

Vegetation.- Där skog finns dominerar tall med inslag av löv och enbuskar.

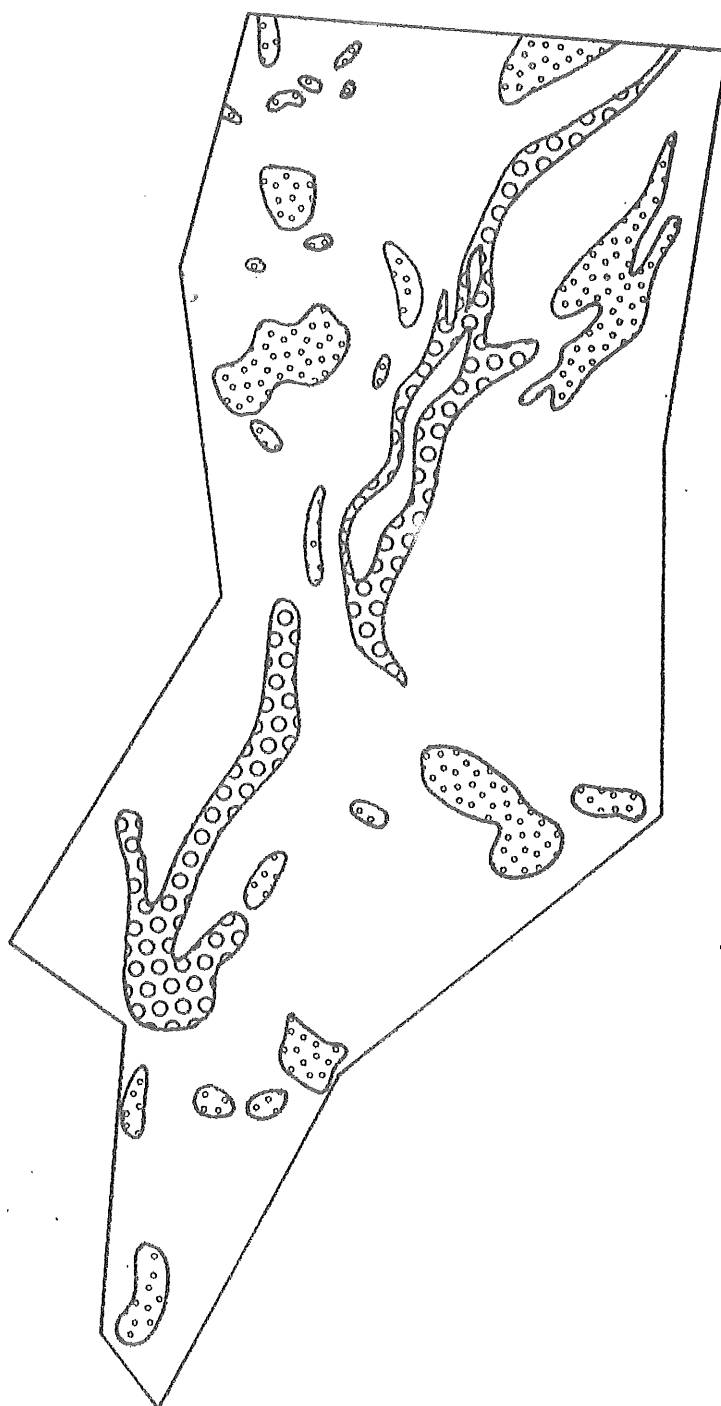
Bebyggelse och vägar. - Den alldeles övervägande delen av området är endera odlad eller öppen betesmark. Bebyggelsen är tämligen gles, men vägnätet ganska tätt, särskilt vad beträffar småvägar.

Fornlämningar. - Få fornlämningar finns. Ett par osäkra stensträngssystem har noterats vid Siglajvs och Skåls.

Grusbrytning. - Det finns en del småtag här och var, många av dem övergivna och mer eller mindre övervuxna. En täkt har noterats vid M i Martarve, och längs vägen Sigсарve-Rangсарve finns det inte mindre än fyra täkter som fortfarande brukas.

Klassificering. - Såväl avlagringarna Siglajvs-Jakobs som de båda slingorna i Littorinavallen är utomordentligt landskapspräglade i sin utformning. Det bör vara självklart att täkt i dem inte skall förekomma, och beträffande bygghet bör stor försiktighet iakttagas: klass 2. I övrigt klass 3.

Området saknar all betydelse för framtida grusförsörjning på både lokal och regional nivå.

121. *Drakarve*

122. SKÅLS

Områdets omfattning. - d i Rangvalds-b i Tegelbruk-l i Grötlingbo-S i Sällmunds-F i Fidenäs-500 m sydväst om Skåls-Sigsarve-d i Rangvalds.

Beskrivning. - Området karakteriseras främst av stora flacka strandavlagringar, mellan vilka moräntäckta ytor förekommer.

Den norra avlagringen, som först når ut mot nordväst från Grötlingbo och som sedan kröker av mot söder åt L.Hajslunds till, är genomgående ganska finkornig i sitt material. I de östligaste delarna täcks ett in- till 120 cm mäktigt lager med sand och mo av tunna skikt myrjordar, främst torv. I kanalskärningen med vägen mot Gässlan strax väster om avtagsvägen mot Sigsarve påträffar man ett par torvlager under de sandiga-moiga skikten men ovanpå en underlagrande lerig morän (eller moränlera).

Den södra delen av avlagringen har en i princip likartad utformning, nämligen med ganska kraftiga lager sand och mo, delvis under ett skikt myrjord längst i öster, och med uttunnande lager mot väster, där lokala sandstensrika moräner möter. Först långt söderut blir denna avlagring samma utsträckning som den norra. Vid mellersta paret Martarve-Sigsarve (det finns alltså tre sådana par!) finner man tämligen grovt material, grovt grus, ovanpå c. 1 m sand i en dikesskärning. Därunder kommer berg. Liknande lagerföljd, men nu på morän, har påträffats nordväst om östra paret Martarve-Sigsarve.

Vegetation. - I hela området är följande principiella vegetationsanordning rådande från öster mot väster: Då man kommer ned från branten, där vägen Hemse-Burgsvik går, i öster träffar man först på fuktiga sandiga-moiga, sidlänta marker, där lövträd och ängen eller rester efter ängen påträffas. Ännu längre västerut följer så sumpiga kärrartade slyskogar, och ytterligare ett stycke västerut börjar en tallvegetation som ofta har en örtrik undervegetation med sly eller blåbärsris. Längst i väster på de sandiga ytorna kommer så en relativt högvuxen furuskog.

I många fall har de olika furuskogsaspekterna varit hårdbetade, men nu återstår endast några få exempel med beteshävd. Ett ståtligt exempel på sådant kulturlandskap påträffar man väster om Norrkvie, där övermogna tallar med en hårt betestuktad undervegetation är väl värd att bevara för framtiden.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är relativt gles, och endast vid Fidenäs och Skåls förekommer mera påtagliga mängder hus. Vägnätet är rikt förgrenat.

Fornlämningar. - Fornlämningsmaterialet är inte stort. Förutom några enstaka gravar förekommer två markeringar för forntida bebyggelse nära det östra Martarve.

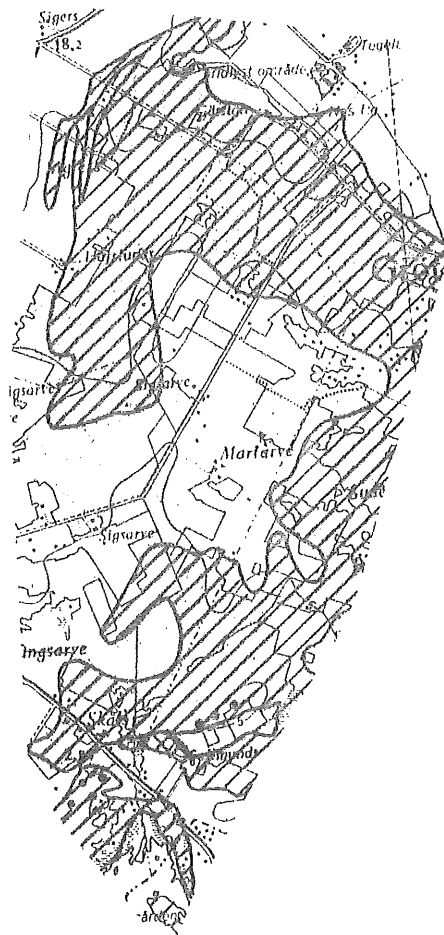
Grusbrytning. - Ingen grusbrytning av betydelse pågick vid inventeringen inom området. Äldre täkter finns till exempel flerstädes inom Gässtantungen.

Klassificering. - På geologiska grunder urskiljs här inga skyddsvärda områden. Däremot rekommenderas en snabb inventering av de återstående fragmenten betad skog inom detta område och inom område 123, samt att

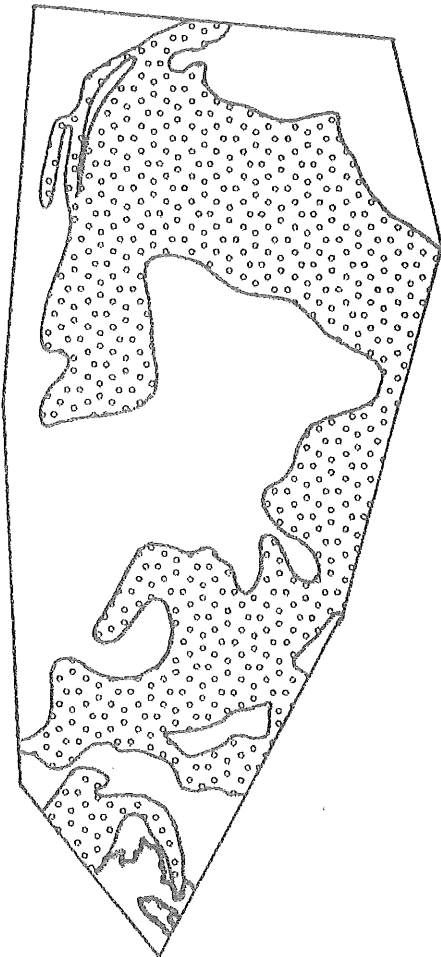
åtgärder sätts in för att bevara ett par representativa avsnitt. Det finns flera tänkbara objekt, dels sådana i hävd och dels sådana i olika grad av igenväxning och vanhävd.

Något som helst värde som grusförsörjningsobjekt har området icke.

122. Skåls

122. Skåls

123. GRÖTLINGBO

Områdets omfattning. - Lingvide-200 m söder om ä i Härdarve-n i Stenstugu- o i Domerarve-1 km väster om Österby-Fidenäs-a i Sallmunds-1 i Grötlingbo-Lingvide.

Beskrivning. - Området karakteriseras i mycket hög grad av en kraftig strandavlagring på vilken vägen Havdhem-Burgsvik löper. På ömse sidor har denna dels distala, relativt finkorniga strandavlagringar i väster, dels morännytor eller ytor med berg i dagen.

Strandvallen under vägen befinner sig mitt i ett tydligt framträdande brott i landskapet, och det förefaller sannolikt att vallen har avlagrats på ett mera accentuerat hak i berggrunden. I allmänhet har man något högre liggande ytor öster om landsvägen.

Själva vallen kan studeras i flera skärningar, av vilka de i Roes i Grötlingbo är de viktigaste. Materialet där är övervägande grusigt-stenigt med sandig mellanmassa. Finkornigare avsnitt förekommer också, såväl som lagensedimentliknande avsnitt inom huvudavlagringen som västerut utanför densamma. Materialet är ett typiskt Ancyclusmaterial och det för en rik fauna med skal av Ancyclus, Bithynia, Lymnaea samt Pisidiumarter.

Vegetation. Vallen är nästan helt uppodlad och bebyggd, men norrut finns öster om den skogspartier med övervägande tallskog, och söderut har vallen i sin västra flank genomgående sidlänta marker på sandiga-mogia ytmaterial med ädellövskogsfragment, sannolikt rester av ängen.

Bebyggelse och vägar. - Som nämnts är den tämligen rika bebyggelsen koncentrerad till vägen mellan Havdhem och Burgsvik, som drar mitt genom området. Ett rikt grenverk av småvägar leder ut från huvudleden såväl åt öster som åt väster. Många av vägarna är nu övervuxna och snart ofarbara.

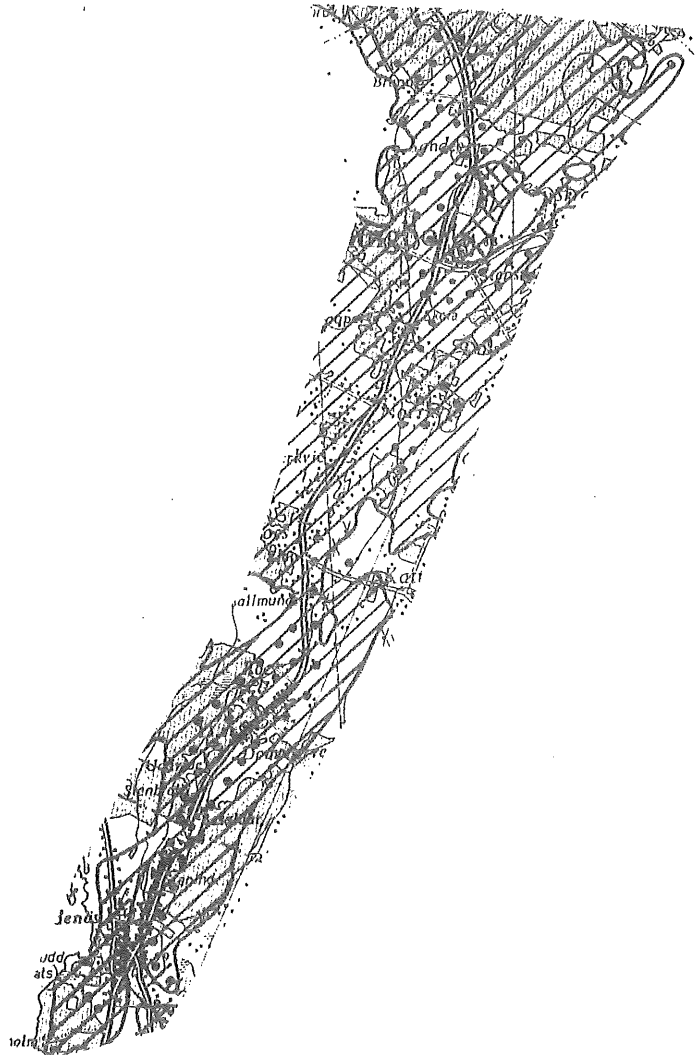
Fornlämningar. - Vid Norrkvie har jag noterat ett husgrundskomplex. I övrigt är den norra delen av området ganska fornlämningsfattigt. Söderut finns ett stort gravfältskomplex, delvis utgrävt, från Roes och söderut nästan till Fidenäs.

Grusbrytning. - De stora täkterna vid Roes har redan nämnts. Andra täkter finns vid Brunn (i stort sett avslutad och delvis även återfylld) samt omkring Grötlingbo kyrka. Därtill förekommer ett flertal mindre täkter av husbehovskaraktär.

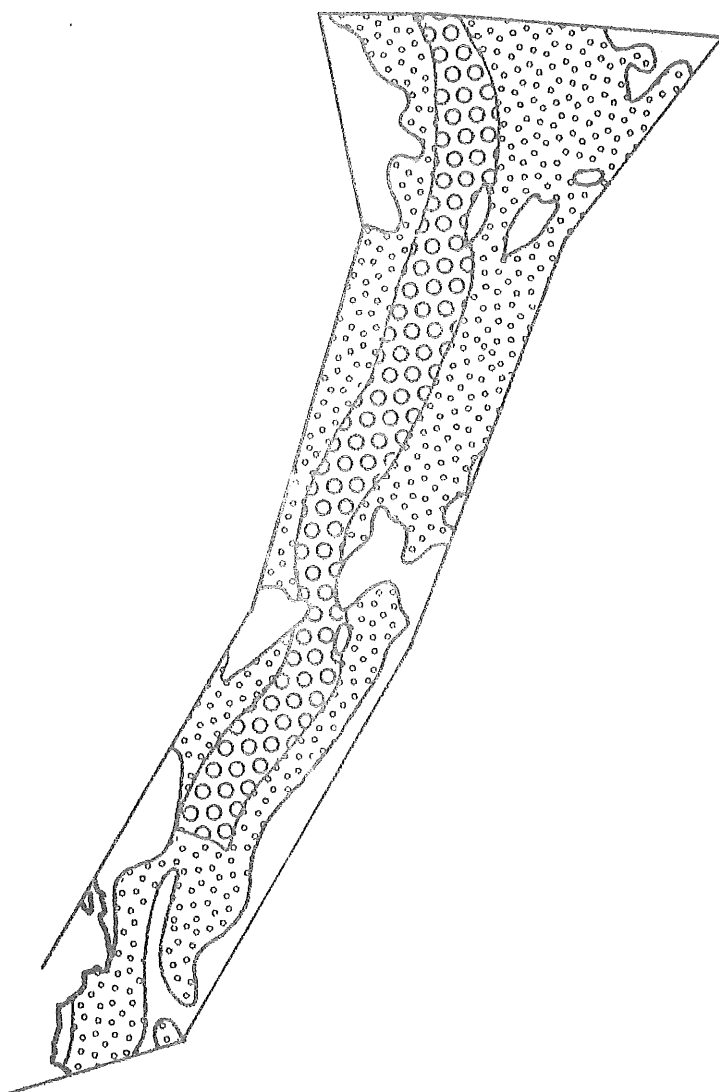
Klassificering. - Hela strandvallen under vägen betraktas som en viktig geologisk bildning med landskapspräglade egenskaper. Den föreslås få klass 2 varmed avses att den bör skötas så att dess landskapliga dominans inte går förlorad. Om något avsnitt skulle ges högre skyddsvärde skulle täkterna i Roes kunna motiveras som geologiska punktobjekt av stort värde. De skulle i så fall betraktas som typlokaliteter och då och då rensas men absolut inte släntas eller slätas till.

Området har tyvärr inte stora utsikter att bidra med några nämnvärda mängder grus och sand till den regionala försörjningen. Vägar och bebyggelse "binder" massorna. Däremot torde den lokala försörjningen kunna klaras med tillgångarna. Någon form av planering även av husbehovstäckter är emellertid önskvärd.

123. Grötlingbo

123. Gröttingbo

124. KATTLUNDS

Områdets omfattning. - 1 km öster om m i Fideholm-t i Kattlunds-200 m söder om k i Skrädarve-100 m sydväst om R i Ronnings-s i Ronnings-600 m nordväst om Rovalds-1 km östnordöst om e i Bäckhage-200 m nordost om s i Lunds-300 m sydost om s i Lunds-400 m nordost om s i Rommunds-1 km söder om s i Rommunds-Fide-1 km öster om m i Fideholm.

Beskrivning. - Om man frånser ett litet område längs områdets västra begränsning i söder, från Domerarve och ned till Fideholm, där berggrunden ligger i dagen och typisk alvarnatur överväger, täcks den övervägande arealen av strandavlagringar.

På den geologiska kartan har Littorinagränsen markerats i en S-formad båge från Grötlingbo upp emot Ronnings. Det avsnittet har moiga-sandiga sediment i ytan, och inga skärningar ned i grövre material har påträffats. Nordost om Rovalds finns en skärning där man når mer än 150 cm ned i ganska enhetligt finkornigt material utan att morän eller berg ändå påträffats.

Vägen ned till Ronningsbod visar att materialet där är avlagrat i låga vallar, som här och där är ganska blockiga i ytan. Materialet är relativt väl rundat i blockstråken men ger ändå intryck av att vara morän.

Även i den södra delen av området dominerar sandiga-moiga jordarter i stora yttäckande avlagringar. Ju närmare kusten man kommer, desto ojämna blir täckningen och desto grövre, ställvis, blir materialet.

Vegetation. - Tallskog dominerar inom de torrare skogklädda avsnitten. I sidläntare delar förekommer lövskogsfragment, ofta igenvuxna ängen, där äldre betesgångspräglade eller öppet ängspräglade träd inneslutes i ung och snabbt tätande slyskog, och där asken spelar en mycket framträdande roll.

Bebyggelse och vägar. - Ungefär halvdelen av området är odlad, och bebyggelsen knyter sig i främsta rummet till jordbruksenheter. Närmare kusten blir inslaget fritidshus allt större. Vägnätet är inte särdeles tätt; det torde närma sig den genomsnittliga utformningen på Gotland. I vissa av de kustnära delarna är det direkt glest.

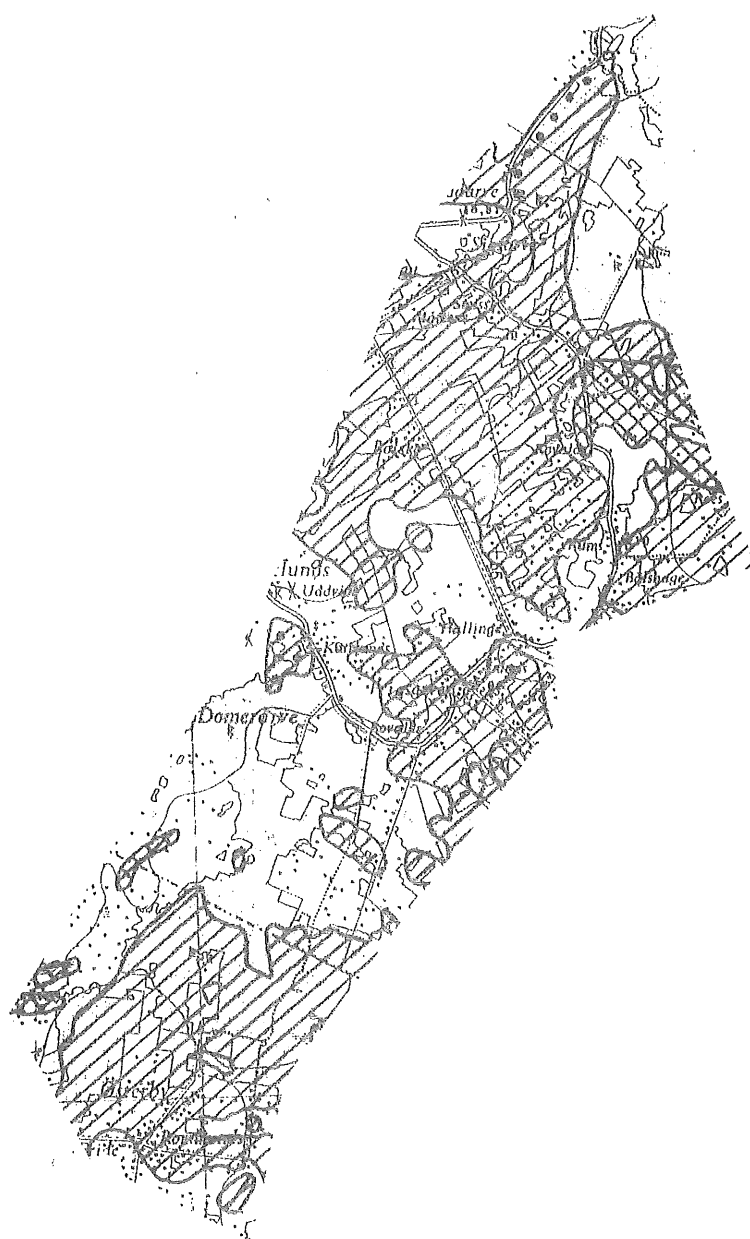
Fornlämningar. - Området hör inte till de fornlämningsrikaste på Gotland. Några markeringar för forntida bebyggelse finns norr samt öster om Sigsarve, och en annan sådan ligger norr om Österby. Stensträngssystem har noterats nordväst om Hallinge. I övrigt finns spridda gravar.

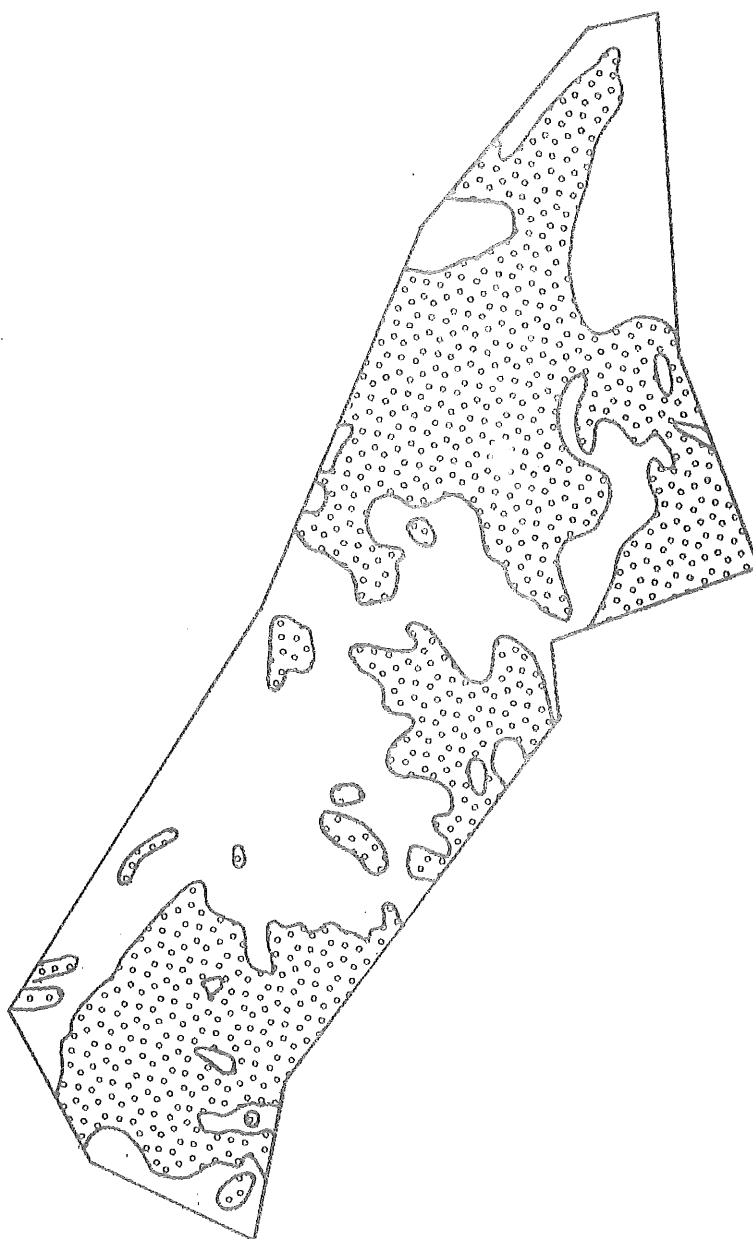
Grusbrytning. - Ingen aktiv grusbrytning av betydelse förekom inom området under inventeringen. Enstaka småtag för husbehov förekommer.

Klassificering. - Hela området har förts till klass 3.

De genomgående finkorniga material som konstaterats inom området ger inte anledning till att tro att det skall få någon som helst betydelse för öns grusförsörjning.

124. *Kattlunds*

124. *Kattlunds*

125. GRÖTLINGBOUDD

Områdets omfattning. - Stranden 700 m nordost om Petsarvebod-s i Ronings-600 m norr om Rovalds-700 m nordost om Flunting-Trutlandsården-Ytterholmen-Grötlingboholme kummel-stranden 700 m nordost om Petsarvebod.

Beskrivning. - Området består av strandavlagringar mellan vilka moränytor och berg i dagen förekommer. Strandavlagringarna har av allt att döma tämligen måttliga djup inom Grötlingboud.

Längst upp i norr, utefter stranden från Petsarvebod och söderut, finner man enstaka strandvallar, mellan vilka moräner eller tunna vittringsmaterial eller tunna myrjordarter förekommer. Myrfrekvensen är hög. Moränerna innehåller en hel del ganska grovt material, vilket även framgår av de residualblock längs den nuvarande stranden som bitvis förekommer i mycket stora mängder. Blocken i residuallet är oftast dominerade av urbergstyper.

Själva Grötlingboud består till övervägande del av strandavlagringar. Ett avsnitt i den inre delen får en diagonalliknande utsträckning till Storsund och Lillsund i nordost och Bankvät i sydväst och upptas enligt den geologiska kartan av dels blottlagt berg, dels av morän. Markvegetationen är alvarartad där, och de moränsträngar och moränfläckar som finns torde ha begränsad utbredning såväl i vertikal som horisontal led.

Längst ut på udden från den nordersta gården mot norr samt mellan Lillsund och Storsund finns ett par blockrika vallar, vars utsträckningsriktning är närmast transversell gentemot strandvallarna. De har tolkats som moränvallar i den geologiska kartbeskrivningen. Några upplysande skärningar i dem föreligger emellertid inte.

Materialet i strandavlagringarna varierar en hel del beroende på vilken materialleverantör som stått till buds. Där berggrunden ligger nära ytan eller i markytan och har varit leverantören har man klappermaterial i vallarna, men där moräner förekommer som underlag blir materialet sandigt-moigt i sin huvudmassa och med välrundade grus- och stenpartiklar som inlagring. I stort sett kan man säga att klappertyp på materialet dominerar ute på udden medan de inre delarna har den andra typen. Det är emellertid svårt att exakt fastställa var omslaget kommer.

Längst in i Gansviken finns det ett grustag med sötvattensmollusker inlagrade i gruset. En blockräkning i materialet där gav följande resultat: Kalksten 49,8 %, urberg 22,7, sandsten av Burgsvikstyp 23,5 %, annan sandsten 4,0 %.

Vegetation. - Vegetationen utgörs av martallsartad tallskog och enbuskar för det mesta. Mera högvuxen tallskog och mindre ytor lövträd finns i de västligaste delarna.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är sparsam och vägnätet är glest.

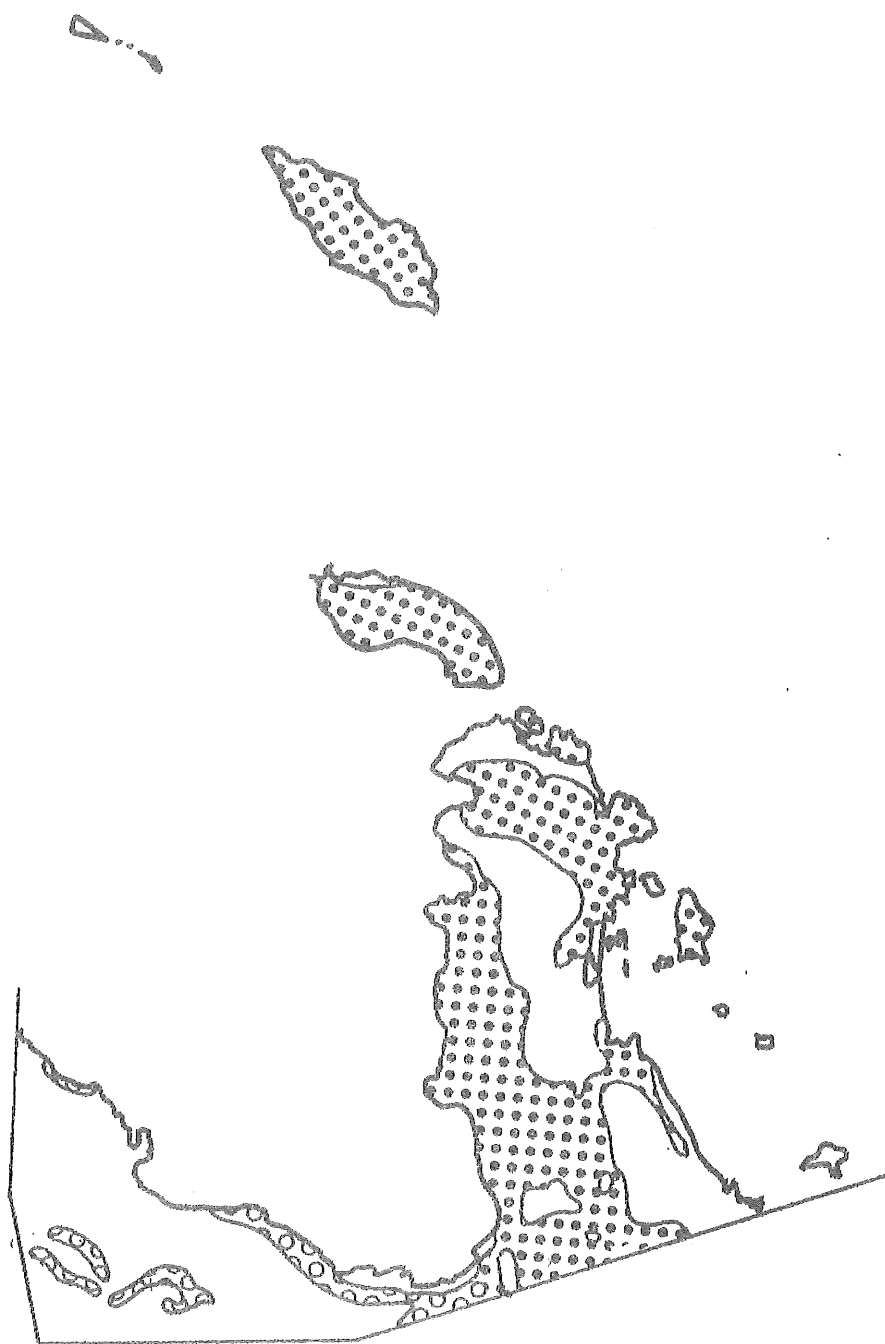
Fornlämningar. - En fornborg och en gravmarkering finns nära Petsarvebod.

Grusbrytning. - En närmast igenlagd täkt finns nära stranden i Gansvikens sydvästra hörn. Mindre täkter finns på ett par ställen norr om vägen ute på udden. Ett äldre stenbrott finns också vid Nybro.

Klassificering. - Såväl udden som holmarna utanför är utomordentligt vackra bildningar och varje ingrepp i dem betyder stora problem ur landskapsvårdssynpunkt till följd av den flacka landskapstypen och den sparsamma träd- och buskvegetationen. Klass 1 föreslås för udden och holmarna, klass 2 för strandnära avlagringar i Gansvikens inre delar.

Området saknar helt betydelse för regional grusförsörjning. Städning av de nämnda täkterna (vägförvaltningens) i Gansvikens sydvästra del lösgör en del material för lokal användning.

125. Grötlingboudd

126. BODUDD

Områdets omfattning. - 500 m nordost om Klasården-1 km öster om Klasården-ä i Näsudden-600 m sydost om 8 i Näsudden-Tvärården-Bodudd-500 m nordost om Klasården.

Beskrivning. - De västra delarna av området upptas av strandavlagringar, medan de östra har "berg i dagen" som beteckning på den geologiska kartan.

De strandavlagringar som finns är vanligen mycket grunda och förefaller ha lokaliserats till sina platser av underliggande berggrundsojämnheter. I anslutning till dem har materialet avlagrats av vågorna.

Vegetation. - Någon skogsvegetation förekommer inte inom området.

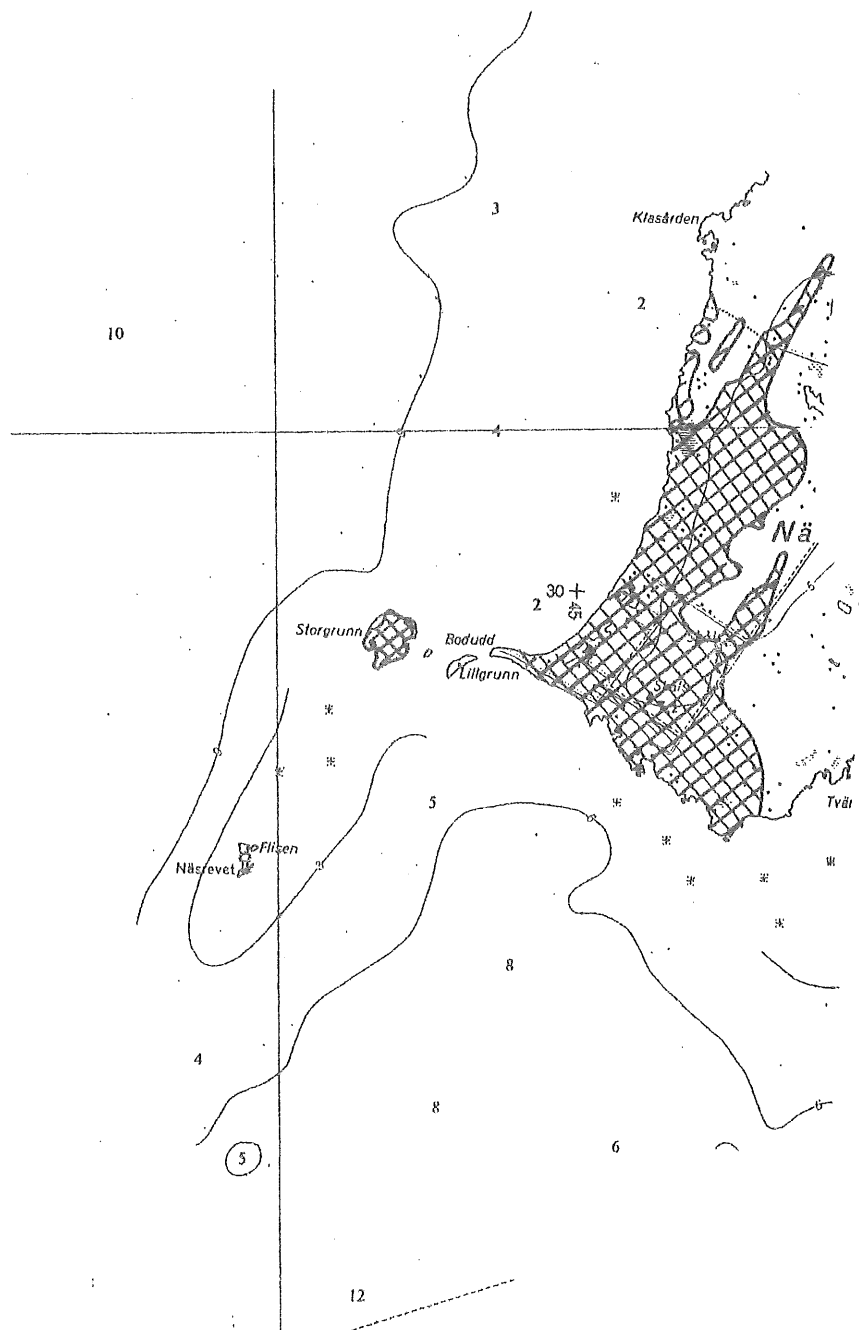
Bebyggelse och vägar. - En sparsam bebyggelse och några få vägar finns inom området.

Fornlämningar. - Inga fornlämningar har registrerats inom området.

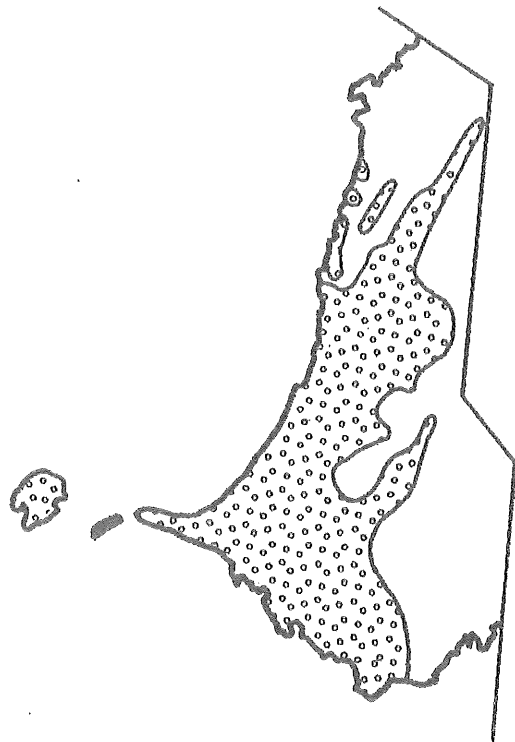
Grusbrytning. - Ingen grusbrytning har iakttagits pågå inom området. Några äldre täkter av mindre omfattning finns dock, och ur någon av dem kan det tänkas att något enstaka husbehovslass fortfarande tas.

Klassificering. - Ur grusgeologisk synpunkt är området skäligen ointressant, och klass 3 föreslås därför för hela området. Det har inget intresse för grusförsörjningen på Gotland.

126. Bodudd

126. *Bodudd*

127. KARTÅRD

Områdets omfattning. - 800 m väster om Langård-300 m söder om d i Näsudden-n i Olsvenne-700 m sydväst om Skåls-Fidenäs-Kartård-Rossård-Langård-800 m väster om Langård.

Beskrivning. - Särskilt i den norra delen intas de strandnära delarna av området av vidsträckta och delvis förvånansvärt mäktiga strandavlagringar. Utöver dessa finns en grundare strandavlagring omkring Rossård, men i övrigt intas den mesta ytan av moränjordar.

Ett flertal täkter inom det med rutor markerade området visar på jorddjup ned till två meter, som mest. I flera av täkterna står emellertid grundvattnet nära ytan, och en brytning där kommer att medföra stora svårigheter med avledning av vattnet särskilt under höst och vår.

En materialkontroll i den sydvästra delen visade 26 % urbergsmaterial, 63 % kalksten, 18 % lokal sandstens-
typ samt 3,3 % annan sandsten. Skal av sötvattensmol-
lusker förekommer flerstädes.

Vegetation. - Stora delar av området är skogbevuxna, och tallskog överväger men med inslag av löv ställvis. Vissa avsnitt är ganska vackert beteshävdade.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är sparsam, medan vägnätet är ganska tätt. Ingen nämnvärd fritidsbebyggelse förekommer ännu.

Fornlämningar. - Den ekonomiska kartan visar inga fornlämningsmarkeringar.

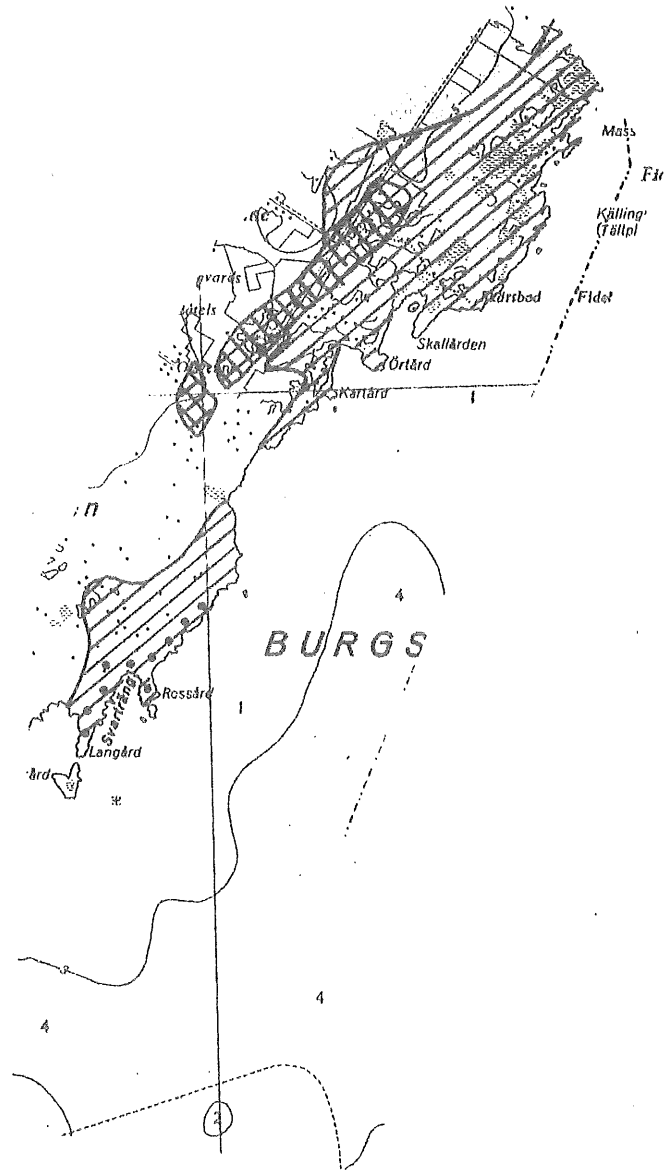
Grusbrytning. - Flera både nyare och äldre täkter förekommer. Inga har djupare brytningspall än en och en halv meter.

Klassificering. - Några mera anmärkningsvärda geologiska eller geomorfologiska särdrag uppvisar området icke, och det hänförs i sin helhet till klass 3.

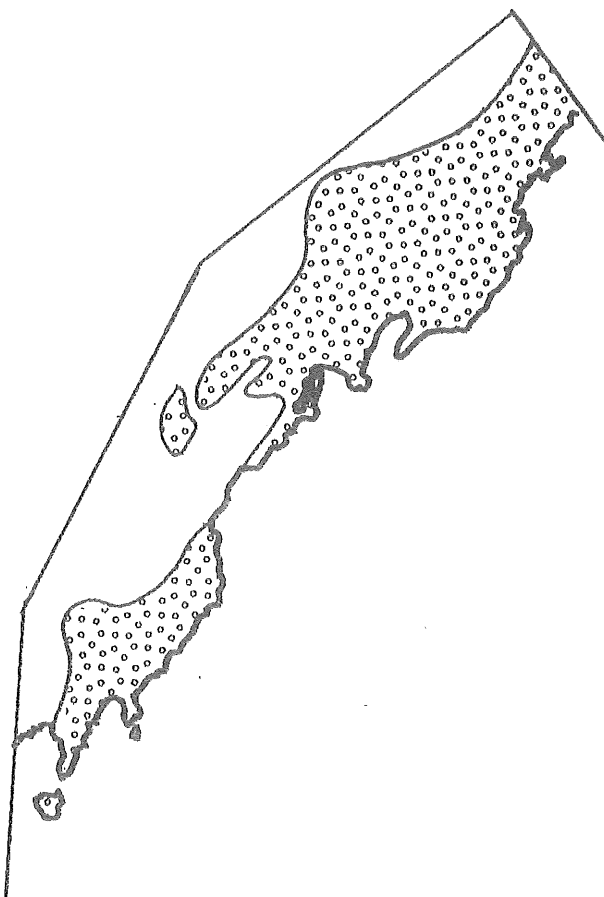
Området är ur många synpunkter ett mycket lämpligt område för grustäkt.

Om jag, utan att veta något mera ingående om homogeniteten och utbredningen av de grövre delarna av fyndigheten, antar en genomsnittlig brytningspall om 1,2 m ovanför grundvattenytan under den fuktigare delen av året får jag en approximativ uppgift om mängden grus om minst en million m³ i fast mått att lämna. Jag föreslår därför att detta område planeringsmässigt avsätts för grusproduktion, och att en noggrann undersökning om fyndighetens verkliga innehåll snarast görs. En sådan undersökning måste innefatta en grundvattenstudie där årstidsvariationerna studeras, liksom möjligheterna att ta vara på grundvattnet från området för Havdhems och Burgsviks behov. Möjligheterna till täkt under grundvattenytan bör även ingå i ett uppdrag att utreda möjligheterna att exploatera avlagringarna.

127. Kartård

127. Kartård

128. FLUNTING

Områdets omfattning. - 500 m sydväst om Tubod-1 km väster om Tubod-300 m nordost om s i Rommunds-200 m öster om Hallings-300 m öster om Bälshage-Dorvgrunn-Koård-Tubod-500 sydväst om Tubod.

Beskrivning - Området karakteriseras av dominerande strandavlagringar mellan vilka mindre ytor morän eller berg i dagen förekommer.

Vid Dovgrunn och mot nordväst och även från Tubod mot nordväst förekommer vad som på den geologiska kartan betecknats som moränvallar. I Tubod finns en skärning i en sådan vall, och man kan där notera hur en verklig moränvall har pålagrats med svallat material i två skikt, det inre förande sötvattensmolluskskal och det yttre marina skal. Genom denna pålagring har ryggarna fått ett strandvallsliknande utseende.

De nordligaste strandavlagringarna har delvis ganska finkorniga material, och detta gäller särskilt för avsnittet vid Viges. I en del dikesskärningar når man dock ned i grövre material.

I de södra delarna är täckningen med strandmaterial uppenbarligen mycket ojämnt, då det gäller mäktighets-siffrorna. I ett dike fann jag någon decimeter med sand och mo ovanpå lerig morän eller moränlera, i ett annat nåddes moränen efter närmare en meter, i åter ett annat var mäktigheten 1,20 m till underlagrande berg. Genomsnittet torde ligga strax över halvmeteren.

Vegetation. - En varierad mäktighet och en varierad genomsläpplighet i materialet och en varierad gradient i underlaget har givit en ganska varierad vegetation.

Över stora avsnitt dominerar visserligen tallskog, men det förekommer även betydande lövinslag, särskilt på mera fuktiga delar, och där spårar man gärna rester av ett gammalt ängelandskap.

Bebyggelse och vägar. - Sparsam bebyggelse och sparsamt med vägar. Den övervägande delen av området är idag skogklädd.

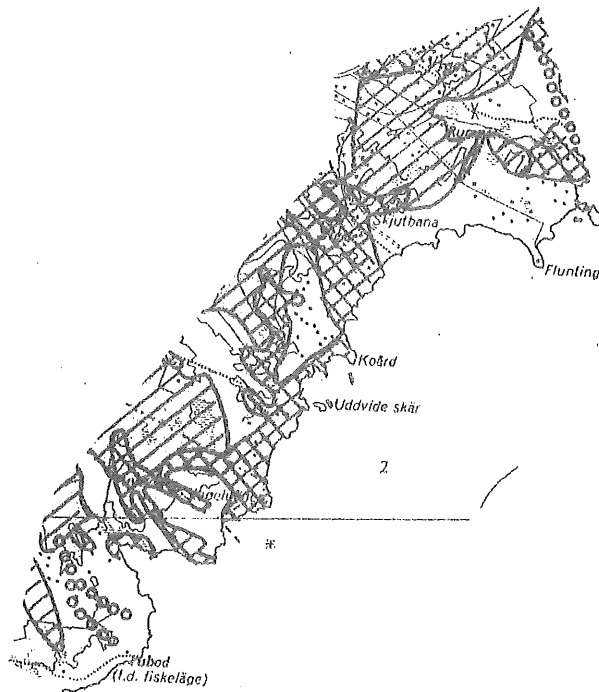
Fornlämningar. - Fornlämningsbeståndet är även litet, och det är endast i norr som några enstaka gravar förekommer.

Grusbrytning. - Ingen aktiv grusbrytning i nämnvärd skala förekom, utan de gropar som var i arbete ligger under kategorin husbehov.

Klassificering. - Moränvallarna klassificeras enligt klass 1, medan den ganska vackert utbildade strandzonen mellan Flunting (där det för övrigt finns strandvallar som inte markerats på kartan) och Tubod ges klass 2. Återstoden klass 3.

Området saknar betydelse för den regionala grusförsörjningen.

128. Flunting

30 +
5

128. *Flunting*

129. BURGSVIK

Områdets omfattning. - Fideholm-1 km öster om Fideholm -Ekkvarn-Austergårds-Suderkvie-Burgsvik.

Beskrivning. - Området karakteriseras av en ganska brant stigning av nivåerna från stranden i väster upp till ett krönläge mellan de båda grovt sett nord-sydliga vägarna, varifrån sedan en jämn sluttning följer mot havet i öster. Morän, berg i dagen i små fläckar samt strandavlagringar omväxlar i ytan.

Inventeringen har visat att morän är den vanligaste yttjordarten inom området, och att en reguljär kartering antagligen skulle ge betydligt mera moränbeteckning än vad den geologiska kartan visar. Strandvallarna är ofta grunda och innehåller mycket grovt material, och de närmar sig svallad morän i karakteristiken i fält snarare än strandmaterial. Strandvallar existerar emellertid också och dessutom finns det åtskilliga abrasionshak i jordarna, som möjligen kan misstas för strandvallar vid en snabb bedömning. Den givna karakteristiken gäller väster om östra vägen. Öster om den kommer strandsediment i en helt annan omfattning, och landskapet har en helt annorlunda karaktär där.

Vegetation. - Söder om Fidenäs börjar vegetationen ändra karaktär, och inom detta område har den ädla lövskogens trädarter (ek, alm, lind ask) ett mycket starkt inflytande, och intrycket är snarare en öländsk mittlandsskog än en gotländsk vegetationsbild.

Bebyggelse och vägar. - Bebyggelsen är tämligen tät inom området men den är främst koncentrerad till den väst-

ra vägen. Längst den östra vägen finns en mera normal gotländsk landsbygdsbebyggelse med gårdar på normala avstånd från varandra samt med tätare hussamlingar vid kyrkorna. Förutom de båda vägarna är vägnätet även i övrigt relativt tätt både vad angår förbindelseleder i öst-väst samt åkervägar.

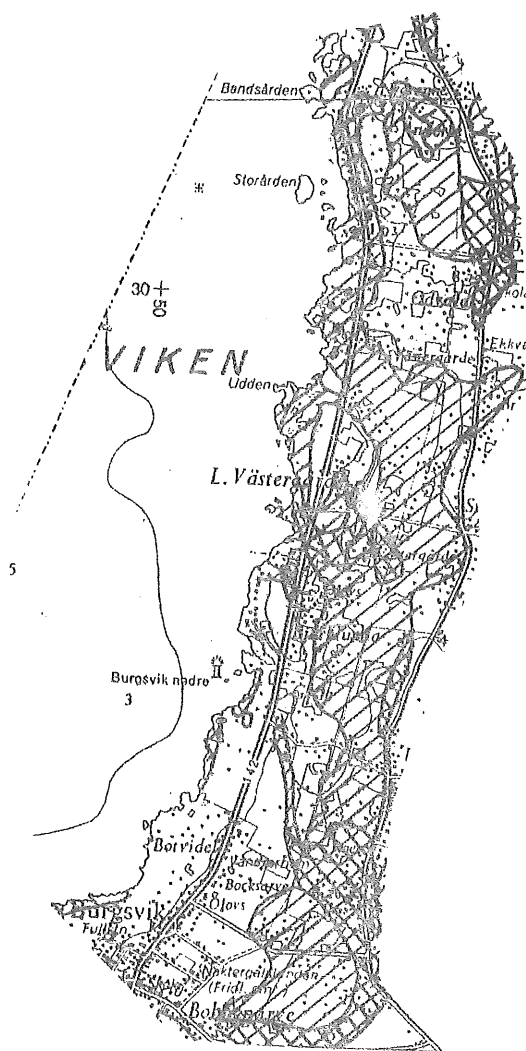
Fornlämningar. - Norr om Oddvald finns ett stensträngssystem och runt detta några gravar. Annars är fornlämningsbeståndet inte särskilt rikt.

Grusbrytning. - Ingen aktiv grusbrytning förekom vid inventeringstillfället. Några äldre täkter finns och då särskilt i områdets nordligaste del.

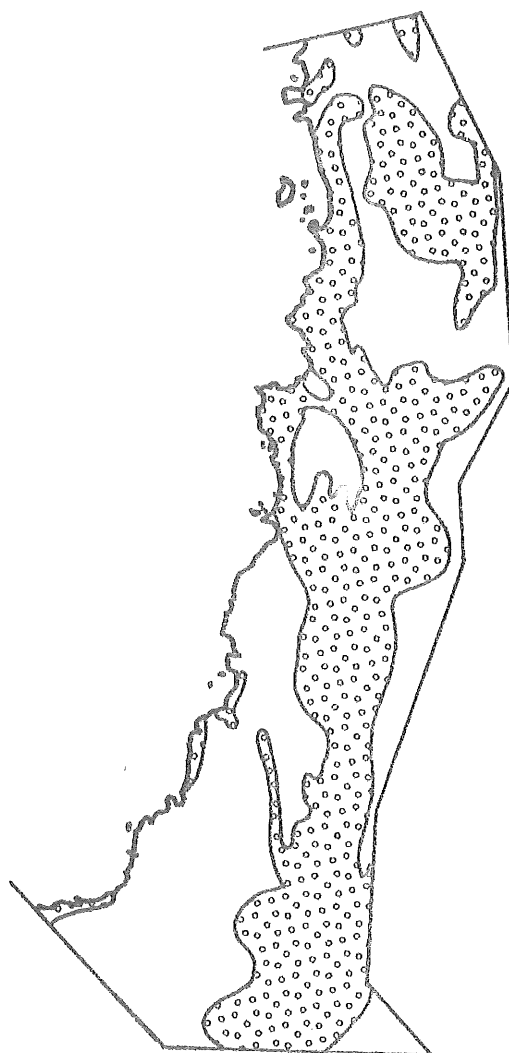
Klassificering. - Området har vid det här laget en karaktär då snarare en byggnadsplan eller stadsplan borde upprättas inom större delen av arealen än något annat. Den geologiska utformningen av landskapet ger inte anledning till högre klassificering än klass 3.

Några mängder grus finns det inte inom området, och det får inte någon betydelse för vare sig lokal eller regional grusförsörjning.

129. Burgsvik

129. *Burgsvik*

130. AUSTERRUM

Områdets omfattning. - 500 m sydväst om Tubod-Fide-Ekkvarn-Austergårds-Ronnarve-Burge-Barkarve-Skäret-Kälke-500 m sydväst om Tubod.

Beskrivning. - I stort sett utgörs området av Austerrum, ett stort sammanhängande alvarområde. Den dominerande marktypen är tunn vittringsjord på berg eller berg i dagen.

Längst i väster finns en bård av strandavlagringar, en del av dem med ganska grovt material. Ute på själva Austerrum ger den geologiska kartan intryck av att lösa avlagringar över huvud taget är sällsynta, samt att endast några få strandvallar existerar. I själva verket är strandvallarna betydligt vanligare än så, men de är vanligen mycket grunda och inte alltid särskilt breda och fattas kanske snarare på karttekniska grunder än på grund av felkartering.

Vegetation. - Närmast bebyggelsen i väster förekommer en hel del dungar och mindre skogspartier, och de ingående trädslagen är ofta ädellöv. Ute på Austerrum finner man framför allt enbuskar men även enstaka tallar och i några fall talldungar. Austerrum är ett typiskt alvarområde i vegetationshänseende.

Bebyggelse och vägar. - Inom området förekommer få vägar och få hus.

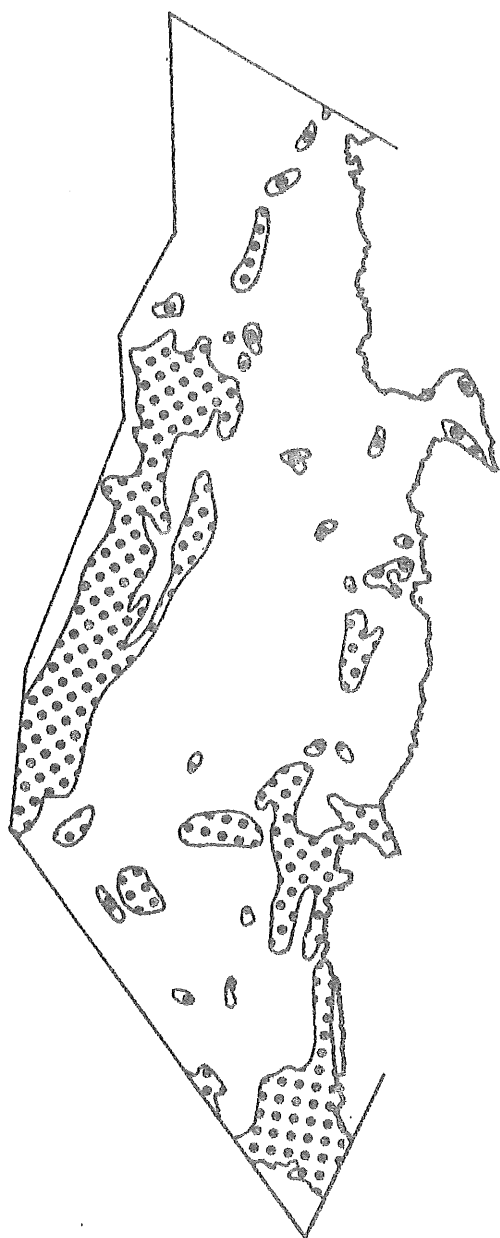
Fornlämningar. - Längst upp i norr finns ett vackert fossilt odlingslandskap med stensträngar. I övrigt finns ett par ansamlingar gravar. Som helhet kan man ange området som fornlämningsfattigt.

Grusbrytning. - Endast ett par små husbehovsgropar har iakttagits inom området.

Klassificering. - De små strandvallarna är mycket landskapspräglade och ger Austerrum en stor del av dess karaktär. Genom att Austerrum är ett mycket viktigt såväl kulturlandskap som naturlandskap föreslås klass I för samtliga avlagringar där.

Någon betydelse för lokal eller regional grusförsörjning får området aldrig.

130. *Austerrum*

131. GRUMPVIK

Områdets omfattning. - Burgsvik-Kulhaken-Killingholm-Grumpvik-Sajviksården-Kärrelvik-Vasterbackar-m i Vam-lingbo-300 m nordost om Västlands-500 m söder om r i Hundlausar-r-Burgsvik.

Beskrivning. - Området utgör den västra kusten på Sudret ned till Kättelvik, och det byggs upp av en kustnära del med strandavlagringar och en inre del med morän som ytjordart eller med berg i dagen.

Områdena närmast Mjölhatte träsk är flacka och innehåller betydande kvantiteter finare material. Närmare stranden kommer så strandvallar, vanligen klapperrika eller enbart klapperförande med lokal sandstensklapper och med en sandig eller moig mellanmassa, där sådan förekommer. Samma materialtyp förekommer i valarna innanför Kulhaken och på Killingholm. Killingholm har fantastiska erosionsformer i berg där vågorna har svarvat ut minigrottor, överhäng och strandgrytor.

Avsnittet Snäckvik-Snäckhusård-Grumpvik utanför Västlands uppvisar fina klappervalssystem av Neptuni-åkrar-typ.

Från Grumpvik ned till områdesgränsen i söder utgörs materialet mest av klapper, men det förekommer sandfickor både nere vid den nuvarande stranden och uppe på land, och sand- och moinlagring i klappermaterialet är vanliga.

Vegetation. - I de norra delarna av området förekommer fortfarande mycke tallskog, men i de södra har en snarast sydländsk lövskogsvegetation kommit att dominera. Särskilt vackra lövskogsbestånd finner man norr om vägsträckan Gervalds-Klasens.

Bebyggelse och vägar. - Vägnätet är relativt finmaskigt, men bebyggelsen är gles.

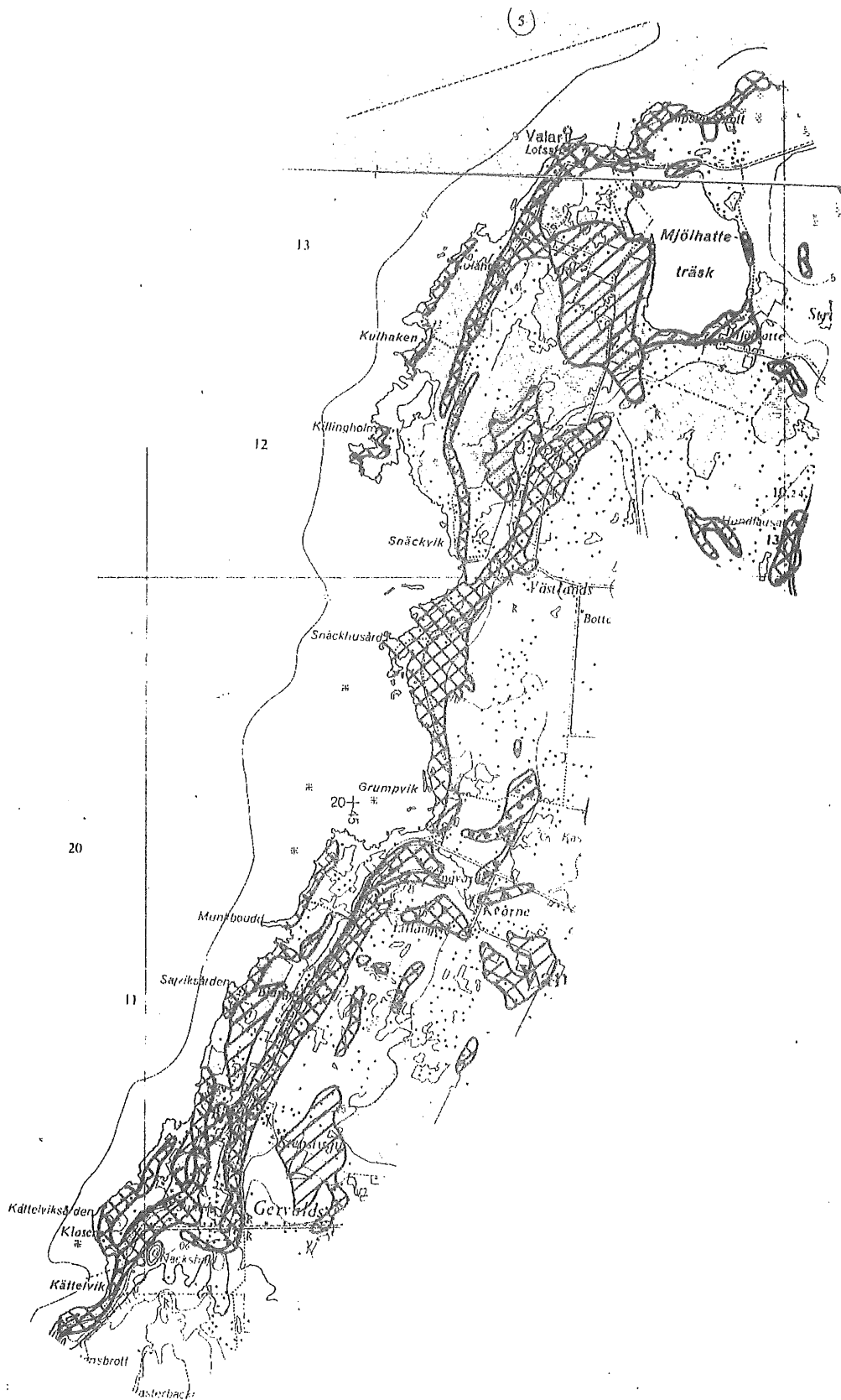
Fornlämningar. - Rester av forntida bebyggelse finns dels vid Gervalds, dels som stensträngssystem söder om Västlands. Nära Västlands finner man den ena av två svärmar gravar; den andra ligger i anslutning till Gervalds och Bjerges.

Grusbrytning. - Stora täkter har förekommit längs stranden vid Valar, sydväst om Västlands samt vid Bjerges. Mindre täkter, huvudsakligen för husbehov finner man litet varstans inom området. Det rör sig om grunda täkter, sällan mer än halvannan meter djupa.

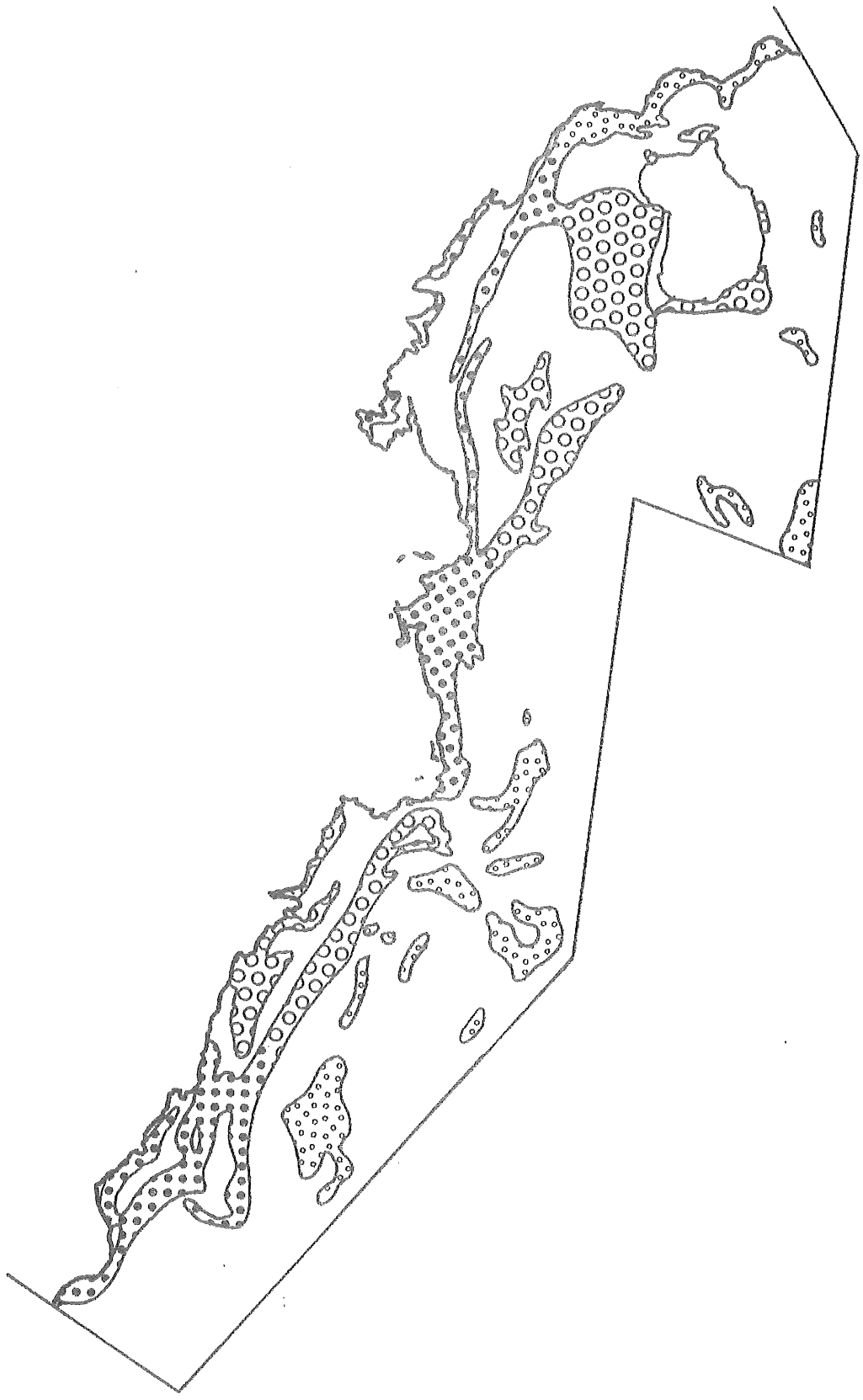
Klassificering. - Detta område innehåller ett flertal skolboksvackra exempel på strandmiljö. Jag har gjort följande preliminära klassfördelning: Kulhaken och Killingholm samt strandvallarna inne i land klass 1, strandavlagringen närmast Mjölhatteträsk klass 2, Avsnittet Snäckvik-Grumpvik klass 1, Grumpvik ned till Bjerges klass 2, Bjärges-Kättelvik klass 1. De inne i land förekommande avlagringarna föreslås klass 3.

Många av strandvallarna innehåller betydande materialkvantiteter. Det är emellertid inte rimligt att släppa fram täkter i ett område, där många olika naturvårdssektorer samstämmigt ställer så starka krav på reservatsbildning, och där avlagringarna präglar landskapsbilden så genomgripande. Jag rekommenderar därför en anslutande städning av alla grustäkter inom området, och bedömer samtidigt att det inte kommer att få någon som helst betydelse för vare sig lokal eller regional grusförsörjning.

131 Grumpvik

131. Grumpvik

132. BOTARVE

Områdets omfattning. - Burgsvik-Sibbenarve-Lajkungsrum-Stockviken-1 km väster om H i Hamra-Petsarve-Strands-Burgsvik.

Beskrivning. - Enligt den geologiska kartan är den övervägande delen av området täckt av ganska finkorniga sediment. Inuti dessa finns en nu utdikad större myr, Honngännsmyr. En del moränytor förekommer även.

I de östligaste delarna är strandavlagringarna tämligen tunna, men de tilltar i mäktighet mot väster, även om skogtäckning och bristande vägnät inom skogspartierna gör att iakttagelserna från detta avsnitt är osäkra. Inom de inventerade delarna har inga större jorddjup påträffats. Däremot har jag i flera fall i dikesskärningar påträffat grövre fraktioner: sand och grus, särskilt i de centrala partierna.

Vegetation. - Stora delar av området är skogklätt och inom dessa dominerar tallen som trädslag.

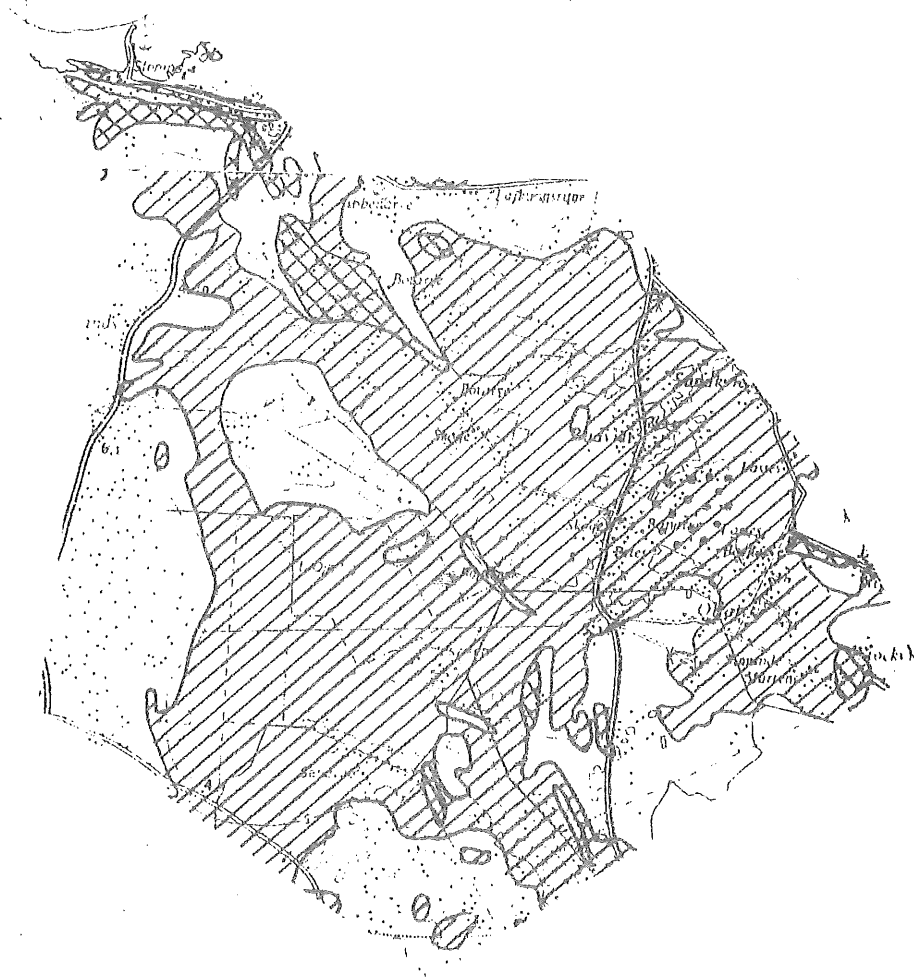
Bebyggelse och vägar. - Vägnätet är - som nämnts ovan - delvis undermåligt såväl beträffande kvantitet och kvalitet. Bebyggelsen är en gårdsbebyggelse och det är endast i Burgsvik som någon tätbebyggelse har uppstått.

Fornlämningar. - Fornlämningsmarkeringarna är få.

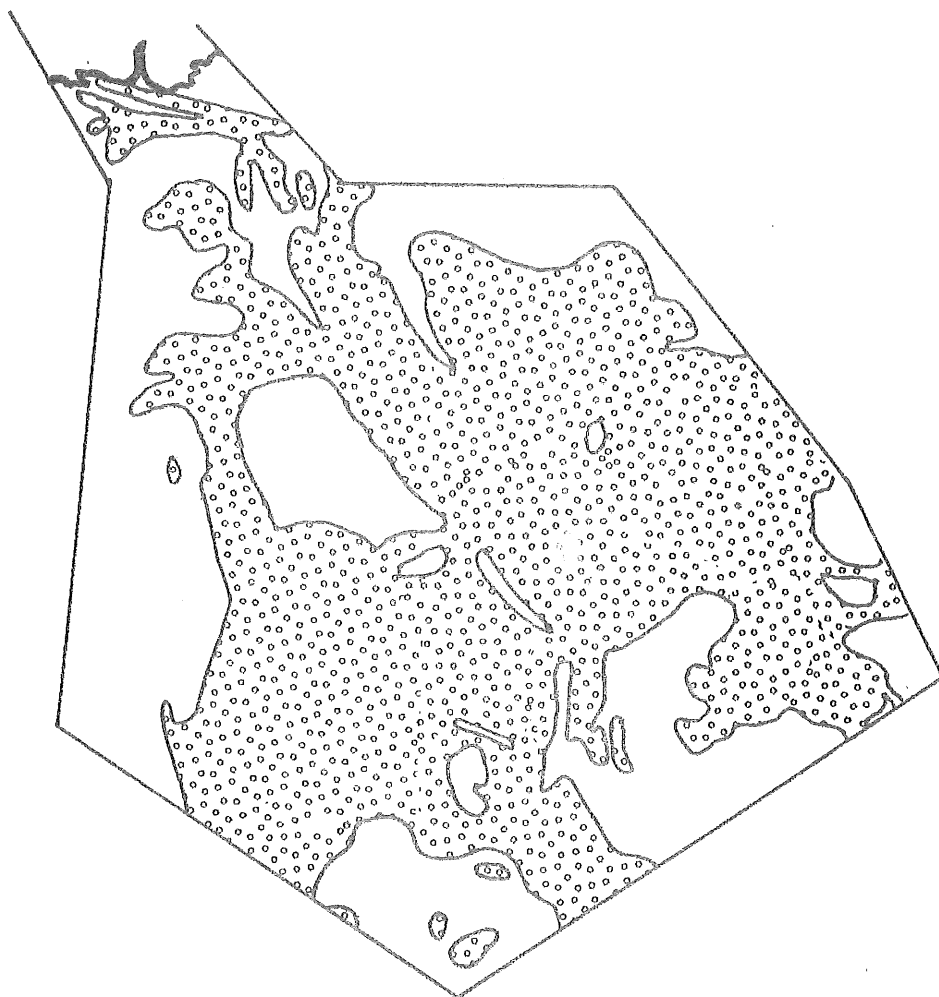
Grusbrytning. - Inga större täkter har påträffats inom området.

Klassificering. - Området uppvisar inga mera framträdande geomorfologiska drag. Jag har därför föreslagit klass 3 för det i dess helhet. Området kan möjligen ha betydelse som grusleverantör, i mindre omfattning, men en detaljerad kartläggning av fyndigheterna krävs dessförinnan innefattande provborrningar och provgropskontroller. Jag har bedömt sådana åtgärder ligga utanför det inventerande och beskrivande uppdraget.

132. Botarve

132. *Botarve*

133. FALUDDEN

Områdets omfattning. - 800 m öster om Barkarve-Burget i Stockvike-Grundården-Gamla hamn-Ollajvsård-Barkarveården-800 m öster om Barkarve.

Beskrivning. - Faludden har strandackumulationerna koncentrerade till de strandnära delarna. Ytterst mot havet finns det kraftiga och väl avgränsade strandvallar i klappermaterial. I de inre delarna blir vallarna successivt allt mindre och mera otydliga, och allra innerst ligger hällen bar eller täckt med endast mycket tunna lager vittringsjord eller (fastän sällsynt) morän.

Faludden är den mest typiska exponenten på Gotland för ett extremt kulturlandskap, närmast att karakterisera som beteshävdad alvar med enstaka åkerlappar, små enheter, instängda mellan stenmurar. Faluddslandskapet har sina nära släktingar i Estland på norra kusten där och inom vissa områden på Ölands östra kust.

Vegetation. - Faludden är i det närmaste trädfrött.

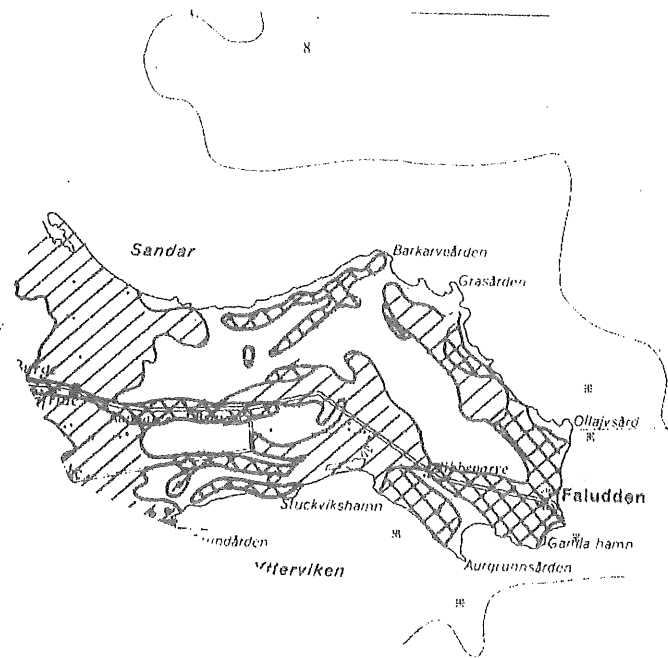
Bebyggelse och vägar. - Vägnätet inskränker sig till en huvudled med ett par stycken tvärramar. Bebyggelsen är ytterst sparsam.

Fornlämningar. - Inga fornlämningar finns registrerade på Faludden.

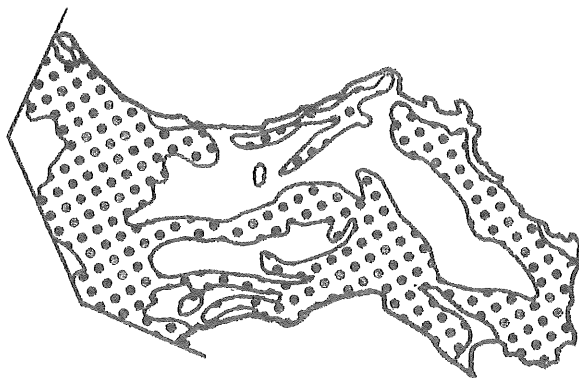
Grusbrytning. - Ett par mindre husbehovstäkter har noterats.

Klassificering. - De grusförekomster som finns ligger i landskapspräglade formationer, och några som helst ingrepp kan inte tänkas inom Faludden. Det gäller då såväl täkter som bebyggelse, som var för sig skulle verka förödande för landskapet: klass I.

133. Faludden

133. *Faludden*

134. VAMLINGBO

Områdets omfattning. - Sippmanne-m i Vamlingbo-600 m sydväst om Hundläusar-100 m öster om Sibbjens-Hägvie-1 km västnordväst om Hamra-1 km nordväst om Lillmyr-norra ändan av Muskmyr-Sippmanne.

Beskrivning. - Området innefattar det inre av Sudret och intas enligt den geologiska kartan av vidsträckta sand- och grusavlagringar. Det är litet svårt att få grepp om dessas verkliga omfattning och materialsammansättning, eftersom endast få täkter existerar och dessa inte är spridda jämnt över avlagringarna.

I Kyrker, öster och sydost om Vamlingbo finns de största täkterna, som i allmänhet drivits något mer än ett par meter ned i avlagringarna. Materialet är sandigtmoigt med sten- och grushorisonter. Några sammanhängande grövre partier kunde inte iakttagas. Närmare Bonsarve, fast på norra sidan om vägen finns en täkt med likartad materialfördelning.

Från vägskalet vid punkten 19.00 löper en väg mer eller mindre rakt österut. Den tvärrar över avlagringarnas sydligaste del som på den geologiska kartan anges ha ett grövre materialinnehåll. Detta kan spåras i någon rotfälla eller provgrop längs sträckningen, men ytan är mestadels finkornig ned mot moiga storlekar.

Runt omkring avlagringarna finns endera moränmarker, berg i dagen eller myrar. I söder kommer således från väster räknat Muskmyr, Hedmyr och Langmyr. Inuti avlagringen, öster om Mickels, finns dessutom en isolerad myr.

Jag har ett intryck av att avlagringarna inom Vamlingbo-Kyrker ligger i en håla i berggrunden, och jag föreslog därför VIAK att undersöka avlagringarna för att därigenom få uppfattning om deras värde som grus- och grundvattenreserv. Undersökningarna gjordes under hösten 1972 för Gotlands kommun och visade på maximala jorddjup ned till 10,5 m. Den större delen av materialet ligger under grundvattenytan, och en hel del av materialet är grovt. Undersökningarna visade att avlagringarna borde kunna vara en utmärkt vattenleverantör till Sudret, och att de gjorda fynden borde kunna tillgodogöras en utbyggnad av fritidshusförrådet inom området. Det visar emellertid även att betydande gruskvantiteter finns inom området, men att dessas utnyttjande avhänger hur man ställer sig till täkt under grundvattenytan.

Vegetation. - Tallskog dominerar, men ställvis är inslaget av lövträd betydande och andelen ädellövträd är hög.

Bebyggelse och vägar. - Längs vägen Burgsvik-Hoburgen är den mesta bebyggelsen koncentrerad och då särskilt till avsnittet vid Vamlingbo, Vägnätet är relativt rikligt utom inom skogspartiet där det är glesare.

Fornlämningar. - Området är fattigt på fornlämningar. Ett par bebyggelserester: i norr och i sydost. Därutöver finns ett par enstaka markeringar för gravar.

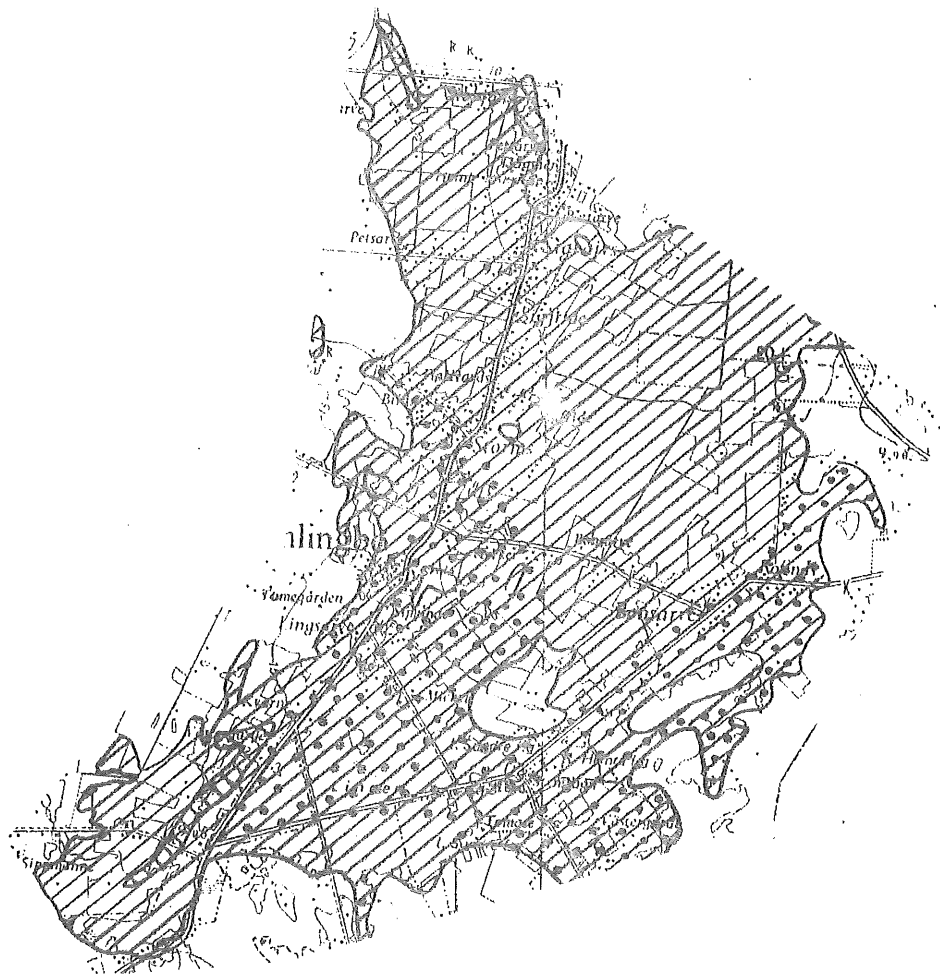
Grusbrytning. - En avsevärd täktverksamhet har bedrivits i Kyrkerområdet. I övrigt förekommer flerstädes små, ibland nästan helt övervuxna, husbehovstäkter.

Klassificering. - Bortsett från en utlöpare till ett för klass 1 föreslaget område (beskrivs på område 136) hör hela området hemma i klass 3.

En stor del av området skulle mycket väl kunna utnyttjas för täkt. Detta gäller såväl den som grävde material betecknade delen söder om Vamlingbo kyrka som tungan väster om vägen närmast Sippmanne, där en hel del grovt material har iakttagits. För att täkter skall kunna tillåtas inom detta känsliga område måste emellertid dels en noggrann kartering av fyndigheterna, dels en undersökning om konsekvenserna av en täkt under grundvattenytan inom området genomföras.

Jag bedömer området som viktigt ur grusförsörjningssynpunkt, såväl för de strängt lokala som för de mera regionala behoven.

134. Vamlingbo

134. Vamlingbo

135. HOBURG

Områdets omfattning. - Kättelvik-Marmorbrott-Sippmanne-Muskmyrs norra spets-1,2 km sydost om punkt 19,00 i vägskälet mot Sippmanne-2 km öster om Muskmyr-2 km nordost om Barshageudd-en punkt på stranden c. 2 km ostnordost om Barshageudd-Barshageudd-Udden-Rivet-Hoburgsgubben-Kättelvik.

Beskrivning. - Mycket stora delar av området utgörs av alvarmark med berggrunden i dagen eller med endast tunn jordtäcken, som ofullständigt täcker berggrunden. Av de lösa jordslagen dominerar klappermaterialen totalt.

Från Kättelvik ned till Hoburgsgubben utgörs strandavlagringarna nedanför kustklinten nästan undantagslöst av grova klapperstrandvallar.

Söder om klinten eller den branta sluttningen i östväst från Hoburgsgubben mot öster fram till Digrans och Skoge dominerar också klappermaterialet, men med en gradvis mot öster ökande inlagring av finare material. Längs vägen ned mot Barshageudd vid Skoge finns till och med rena sandfält; några avsnitt där torde ha ett betydande inslag av flygsand.

Avsnittet längs kusten vid Barshageudd och österut hör till Gotlands vackraste klapperstrandvallsfält, i mitt tycke det allra vackraste. I obrutna successioner sänker sig strandvallarna som terrasser från c. 20 m över havet ned till den nuvarande strandlinjen. Ju längre mot öster man kommer inom detta avsnitt desto rikligare inlagring i klappern med urbergsblock blir

det. Vid stranden finns dessutom ett par sandfickor av mindre omfattning samt en litet mera uthållig sandficka, där skogklädnaden börjar, det vill säga några hundra meter väster om områdesgränsen.

Uppe på Hallbjänsalvaret finns några få strandvallar, i vilka klappermaterialet spelar en framträdande roll.

I en krock upp mot Sundre kyrka följer så avlagringar med mera varierat innehåll, där bland annat en del urbergsmaterial ingår liksom finfraktioner (sand och mo).

Såväl Ancyclusgränsen som Littorinagränsen finns utbildad längs båda kuststräckorna. I väster urskiljer man Littorinagränsen som ett abrasionshak i berget vid klintfoten, medan Ancyclusgränsen är mera diffus. På sydsidan ligger Ancyclusgränsen i stort sett mellan 20 och 25 meterskurvorna vilket innebär att den bildar gränsen för avlagringarna uppåt mot klinten omkring fyren. Längre österut ligger den i den övre avlagringen, den som är snedstreckad och punktmarkerad på kartan. Littorinavallen är bäst utbildad längst i öster och utgör i stort sett den övre gränsen av den rutmönstrade avlagringen där. Den ligger alltså nära höjdangivelsen för 10 m.

Vegetation. - Inom hela området är träd i större myckenhet sällsynta. Alvarvegetation och odlingslandskap dominerar.

Bebyggelse och vägar. - Vägnätet domineras av vägen Burgsvik-Hoburg samt av de turistiska lederna längs västra kusten samt österut från Digrans till Skoge och därifrån upp till Sundre. Mindre vägar finns även, men nätet med sådana är inte speciellt tätt.

Byggenskapen har dels föranlett en del hus omkring Sundre men området karakteriseras annars av en typisk gotländsk gårdsbebyggelse i ensamgårdar (ursprungligen). Relativt få fritidshus förekommer.

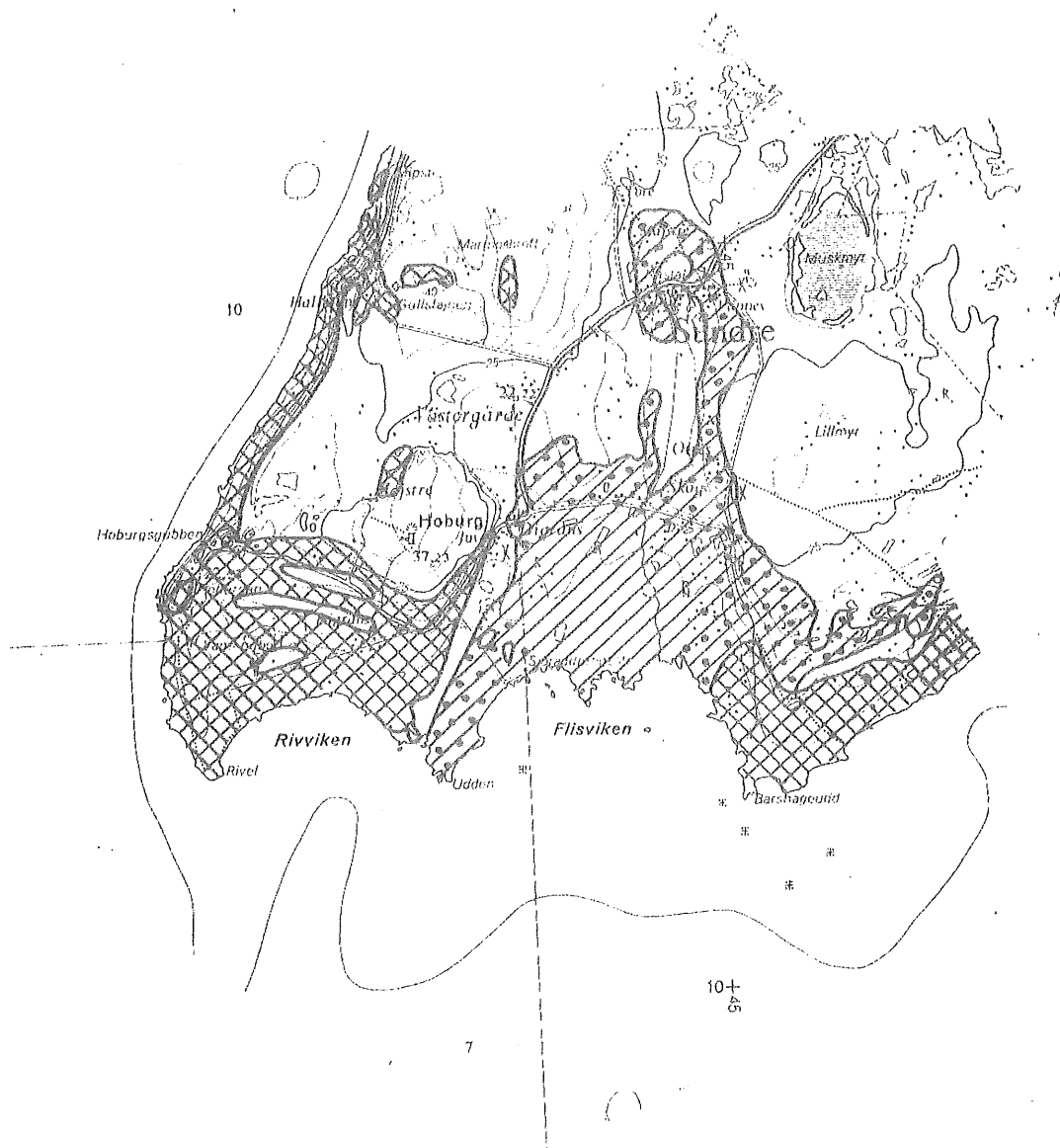
Fornlämningar. - Fornlämningsbeståndet är förhållandevis rikligt och ligger mest i kustzonerna samt i relativa höjdlägen på alvarmarkerna. Bebyggelserester finner man vid Digrans, söder om Skoge samt vid Vänes, och i nära anslutning till dessa finner man även de flesta gravarna.

Grusbrytning. - Någon grusbrytning har skett längs den västra kusten, men den verksamheten är inte längre aktiv. Däremot finns där ett antal ålderdomliga slipstensbrott av värde för kulturlandskapsbilden. Några mindre tag finns också i Skoge-området samt ner mot Barshageudd.

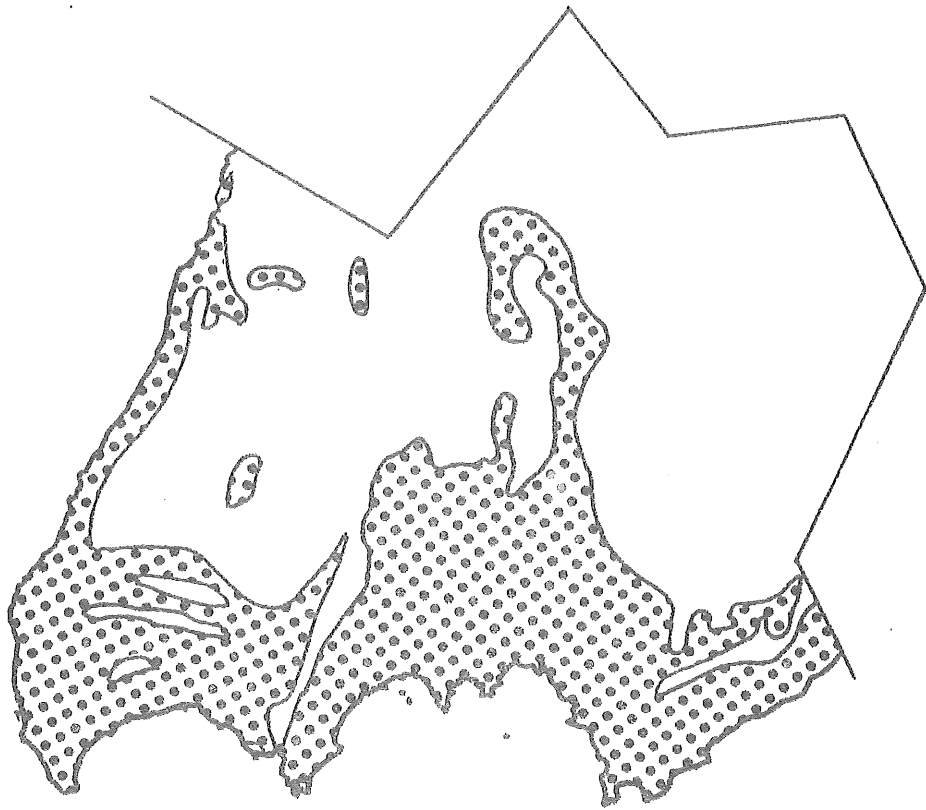
Klassificering. - Samtliga grusavlagringar inom området är av den karaktären att klass I för mig står som enda tänkbara indelningen.

Området innehåller stora kvantiteter grus, delvis av god kvalitet (östra delen av avlagringarna öster om Barshageudd). På grund av att annan verksamhet än grusproduktion bör prioriteras för dessa avlagringar bedöms området helt sakna betydelse för grusförsörjningen.

135. Hoburg

135. *Hoburg*

136. VÄNDBURGEN

Områdets omfattning. - 2 km nordnordost om Barshageudd -2 km öster om Muskmyr-1,2 km sydost om punkt 19,00 vid vägskalet mot Sippmanne-300 m sydväst "Fornborg" i Langmyr-Sföckvike-Grundården-Ajnviken-Sällmundsudd-Hammarshagehällar-Holm hällar-Haubjärgar-Klehammarsård-2 km öster om Barshageudd längs stranden.

Beskrivning. - Området domineras av strandavlagringar. Längst i väster möter ett stycke av Sundre östra alvar, fram till Nore, och ett mindre alvarområde finns även vid Hamra. Berg i dagen förekommer även på många håll i strandzonerna.

Mellan Barshageudd och Klehammarsård förekommer ett litet flygsandsområde nere vid stranden. men sandkappan är vanligen ganska tunn, tjockast nere vid stranden, och uppe i land ingår ganska mycket grovt material i sanden och mon. En väl markerad rygg i landskapet är Ancylusvallen som når upp till Nore från söder, och som fortsätter i en båge mot nordost norr om Augstens. Littorinavallen är mycket vackert utbildad inom denna del av området, och den påträffas nere i skogen norr och nordväst om Kvännmyr.

Avlagringarna vid Norebod är delvis sandiga, delvis för de betydande mängder grövre material. De är inte lika vackert utbildade som Littorinavallen är längre västerut.

I Ancylusvallens fortsättning mot öster och nordost vid Augstens finns likaledes ett fint grusmaterial, delvis sandigt, delvis med grövre avsnitt eller med linser av grövre material.

Ju närmare man kommer Holmhällar desto starkare blir inslaget med flygsand, och i området kring Holm hållar, väster därom fram till Rembs samt såväl norrut som österut nästan fram till Hammarshagehällar, finner man ett stort flygsandsområde. Där dikesskärningar förekommer, eller till och med i vindfällan, finner man grövre material i djupare liggande lager, och underlaget måste dessutom vara ganska ojämnt, eftersom små klintpartier och raukar sticker upp ur sandfältet här och var.

Ute på Holmhällar finns klappermaterial i alldeles dominerande utsträckning, och klapperjordarna återkommer sedan på Hammarshagehällar och ute på Sällmundsudd, där emellertid samtidigt inslaget av finare fraktioner på nytt ökar.

Inåt land från Hammarshagehällar får man först ganska stora mängder klapper, men de ersätts senare av sandiga-moiga jordar med olika mängder grövre fraktioner som inlagring. Upp emot Laggmyr är inte strandavlagringarna särskilt djupa, någon meter där det kunnat kontrolleras, och de underlagras oftast av morän.

Upp mot Hamra kommer så ganska finkorniga avlagringar tillbaka, men djupsiffrorna är inte imponerande. Endast vid själva kyrkan förefaller mäktigheterna vara mera betydande, men de når inte heller där siffror på mer än ett par meter.

Vegetation. — Skogsvegetationen utgörs dominerande av tallskog. Avsnittsvis, särskilt inom de östligaste delarna och på finkornigare och mera sidlänta delar, finner man lövinslag.

Bebyggelse och vägar. - Den mest betydande vägen löper från Hamra först mot söder till Våndburgsviken, sedan mot sydväst till Holmhällar, och via Rembs når den Austre. Ett tämligen rikt nät med småvägar förekommer vid sidan av huvudleden.

Bebyggelsen är dels koncentrerad till Hamra, dels till Våndburgsviken och Holmhällar; i de båda senare med betydande inslag av fritidsbebyggelse.

Fornlämningar. - Tämligen många fornlämningar finns registrerade inom området. En fornborg i Langmyr samt ett par bebyggelserester vid Hamra är de viktigaste. I övrigt förekommer spridda gravar, företrädesvis placerade på Littorinavallen eller i dess närhet.

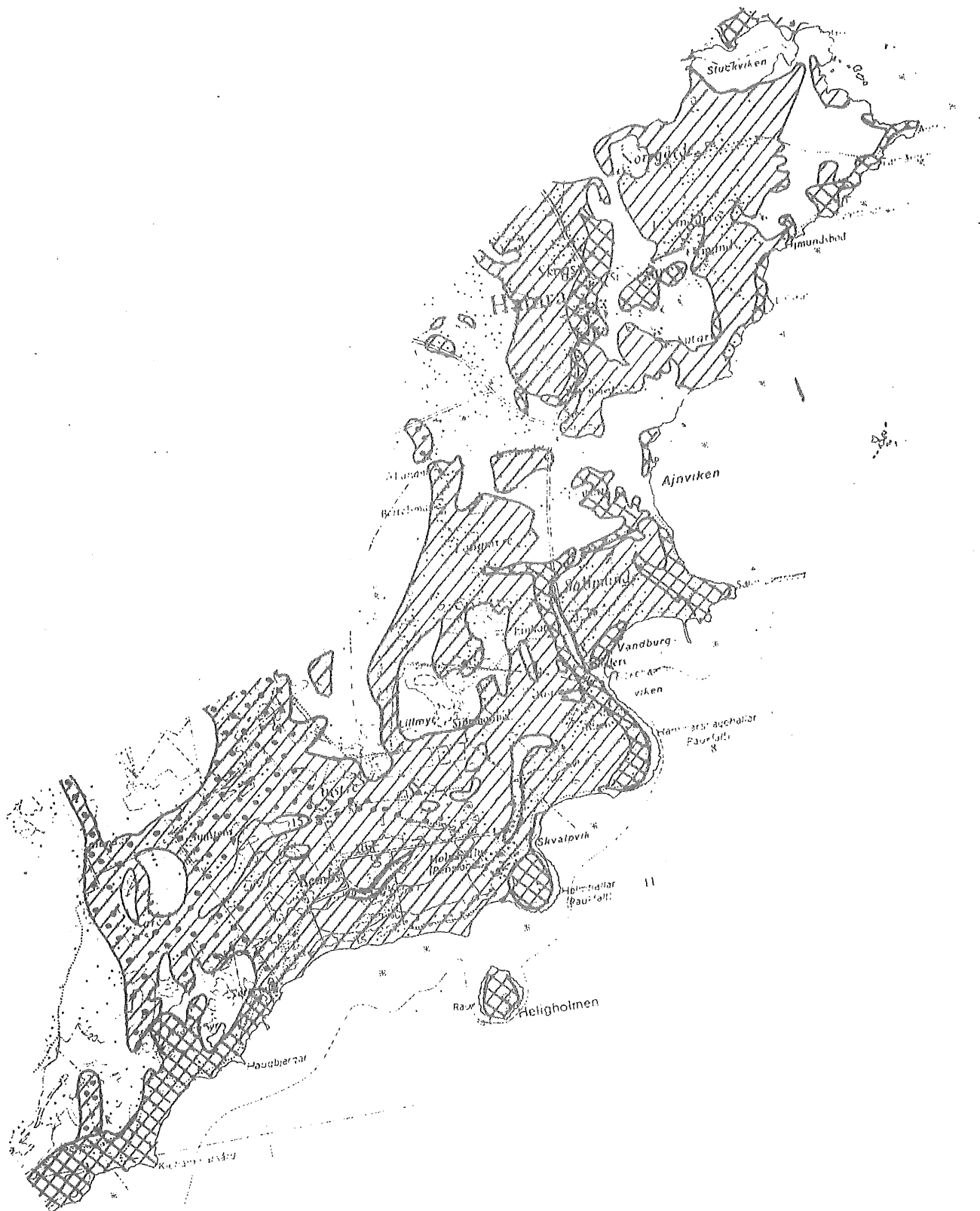
Grusbrytning. - Ett stort grusbrytningsområde finns i Ancylusvallen söder och sydväst om Nore. Några mindre tag har iakttagits mellan Norebod och Kvännmyr. Ett snart igenvuxet klapperstenstag finns på Holmhällars n hjässa, ett i sydvästra delen av Skvaplvik. Stora klapperstenstäckter finns på Hammarshagehällar. Mindre sådana av husbehovskaraktär vid Sällmundsudd. Husbehovstag finns omkring Langmyr, och något större tag finns likaledes där vid Långmyre. Husbehovstäckter har iakttagits i Hamraområdet.

Klassificering. - Hela södra delen av området innehåller en strandnatur av enastående utbildning, och den måste undantas från grustäkt helt, och så gott det går, även från fritidshusbebyggelse. Klass 1 föreslås för allt utom för Sällmundsudd, som ges klass 2, och där eventuell exploatering med fritidshus inom området i första hand bör ske.

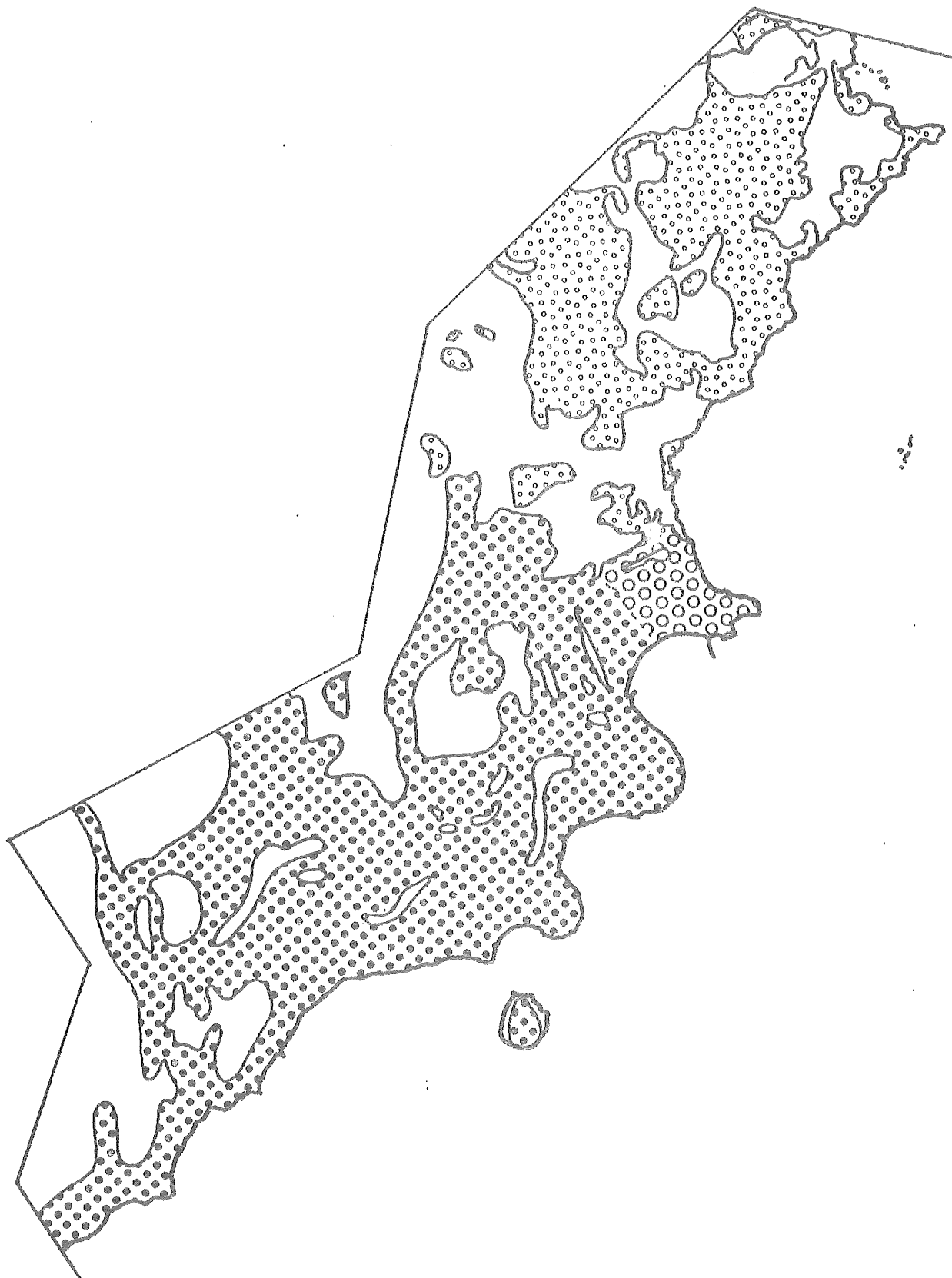
Området kring Hamra har inte samma vetenskapliga intresse och förslås få klass 3. I den mån täktbara material framkommer här, vilket är mindre sannolikt, bör täkt kunna medges efter noggrann förplanering.

Området kan få viss betydelse för den lokala grusförsörjningen.

136. Vändburgen

136. Vändburgen

137. KARLSÖARNA

Områdets omfattning. - Stora och Lilla Karlsö.

Beskrivning. - De båda öarna utgörs av var sin kalkstensplatå, där strandavlagringar kunnat ansamlas dels uppe på platåerna, fast i mindre utsträckning, dels kring stränderna där dessa har lägre partier.

De material som förekommer har i stor utsträckning klapperkaraktär. Vallarnas mäktighet är i allmänhet ringa, endast obetydligt mer än en meter.

Vegetation. - Alvarvegetation överväger.

Bebyggelse. - På Stora Karlsö finns dels fyrbebyggelse dels anläggningar som tillhör Karlsöklubbens turistiska verksamhet.

Fornlämningar. - Båda öarna har en hel fornlämningar. De flesta av dessa ligger på alvarmark.

Grusbrytning. - Ingen grustäkt förekommer.

Klassificering. - Klass I.

137. *Karlsöarna*